Ab his omnibus recedit Caldas, *ubi sup. nu. 65. in vers. ego adverto.* Et in alia est sententia, distinguens inter solut onem factam tutori vel curatori, & solutionem factam ipsi minori, ut in illo casu sufficiat simplex auctoritas & permissio iudicis, quia ei solvi poterat, *ut in d. l. sancimus.* In hoc vero exigitur iudicis præceptum, & expressa compulsio, ut debitor liberetur, solvens minori absq; ullo restitutionis timore, quia minori solvi non poterat, & ideo certa tunc requiritur scientia præsidis, quod creditor, cui mandat solvi, est minor, quæ exacta diligentia cessat in casu *d. l. sancimus*, ubi agitur de solutione facienda tutori aut curatori, quæ de iure permissa est. Non igitur corrigitur *d. §. permittitur, per d. l. sancimus*, sed potius hæc iura diversis casibus loquuntur, ut est prædictum: quid tenendum?

Ego attento iure communi, modo proximam distinctionem probo, quæ convenit literæ illorum iurium: ratioq; differentiæ proxima est, siquidem quando solutio fit tutori vel curatori, præterquam quod iure permittente hoc fit, iudex intelligit creditorem esse minorem, cum solvitur eius tutori vel curatori, quod cessat, quando minori fit solutio, vel saltem ignorari potest ætas minoris ipsius, & sic decipi facile potest iudex, non tamen per hoc intendo probare communem sententiam, quæ habet requiri auctoritatem iudicis ad solutionem faciendam tutori vel curatori ad hoc, ut restitutio minori non concedatur, sed potius teneo contra eam, *ut supra.* Cetesum iure Regio indistincte videtur approbata prior sententia, nempe, ut simplex auctoritas, & consensus iudicis ita sufficiat, sicut eius præceptum, ut patet *ex d. l. Reg. 4.* quæ loquens in solutione facienda minori, vel, eius tutori, aut curatori, præcipit, quod fiat, *con atorgamiento, o mandamiento del juez del lugar.* Adhuc tamen, quando minori solvitur iudicis auctoritate, oportet, & necessarium est contradictio debitoris allegantis, illum minorem esse, ac proinde ei non esse solvendum. Quod si, hoc non obstante, iudex præceperit ei solvi, tunc securus omnino erit debitor ei solvens, alias secus, *iuxta dict. §. permittitur, ita tenet Anton. Gomez. ubi supr. dict. 2. tom. c. 14. nu. 4. in versic. quod tamen intellige, cum communi, de qua supr.* in prima opinione, in qua non reperitur correctus *d. §. permittitur.* Neq; obstat generalitas *d. l. Regia 4* quoniam in ea præsupponitur, & pro manifesta datur scientia iudicis minoris ætatis creditoris petẽtis coram eo debitum sibi solvi, sive per oppositionem ipsius debitoris, quod est securius & cautius, sive alias, ut constat *ex d. l. 4. in prin.* ibi, *que deve fazer la paga al menor.* Ad quid enim sub his verbis requirit l. illa consensum vel præceptum iudicis de solvendo minori debitũ; nisi iudex admoneatur, & certioretur de minori ætate illius creditoris. Et ita intelligo l. illam.

26 Ex quibus non admitto opin. Ange. *in l. 2. in fin. ff. de appell. recip.* tenentis, debitorem, cui iudex mandavit, minori solvere, debere ad superiorem provocare, si certo sciat, creditorem minorem esse, sic intelligentis *d. §. permittitur*, quatenus teneri creditorẽ appellare negat, ut solum procedat, quando ille ignorabat creditoris ætatẽ. Hæc namq; opinio confunditur *ex d. §. permittitur*, ibi, *puto autem, si allegans minorem esse, compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum, &c.* iuncto versic. fin. ibi, *sed credo, &c.* Præsupponitur enim in prioribus verbis, debitorem scire ætatem creditoris; siquidem eum allegavit minorem esse, & ita merito l. illa ponitur sub titulo de minoribus, tametsi Greg. Lop. *in d. l. 4. in gl. mandamiento, Angel. ubi supra*, sequatur, cum tamen in *d. l. Regia* nulla mentio fiat de appellatione, & ita merito eos improbat, hanc nostram sententiam sequutus, Cald. *ubi supra num. 67.*

Vltimo observandum est, † quod quoties tempore solutionis, etiam cum iudicis decreto factæ, læsio interessit, veluti si quid minus debito solvitur tempore aut loco, non est deneganda restitutio minori adversus præfatam læsionem, quam non excludit præceptum iudicis: siquidem in eo quoq; læsus fuit minor, ut recte adversus communem, quem refert, probavit, & tenet Mencha. *d. c. 164. n. 3. lib. 3. quem sequitur Cald. n. 67. ad fin.* & respondet Mencha. *d. §. permittitur*, ut loquatur de læsione post contractum contingente, secus de ea, quæ tempore solutionis contingit. 27

Sed † an restituatur minor adversus solutionem à se indebite factam, quia hæc quæstio non concernit nostram materiam de tutelis & curis: sed potius illam de minoribus, eorumq; restitutione in integrum, quæ est diversa, videndus est de hoc late agens per articulos Sfortia Odd. *d. 2. par. de restit. in integr. q. 52. art. 4. cum seqq. & Cald. ubi sup. in numeris statim seqq.* 28

SUMMARIA.

1 *Exsequutio regulariter locum non habet contra tutorem vel curatorem bona suorum minorum non possidentes pro debitis eorundem minorum.*

2 *Tutor vel curator minorum, si bona eorum habeant, eaque non exhibeant, ut pignori capiantur, possunt in carcerem detrudi, donec exhibeantur.*

CAPUT XXIII.

An, & quando exsequutio locum habeat contra tutorem & curatorem?

PRopter æs alienum pupilli, res tutoris, qui nihil ex bonis eius tenet, pignori capi non oportet. Ita decidit *l. 1. C. quando fiscus, vel privat.* Non igitur fieri debet in bonis tutoris vel curatoris exsequutio, p debitis minorum, si res eorum non teneant. Idem probat tex. *in l. 1. in princ. C. quando ex fact. tut.* ubi quod sententia lata contra tutorem vel curatorem finito officio non mandatur exsequutioni in eos, sed in dominum principalem, & regulariter denegari iudicati actionem in tutorem vel curatorem decidit, *l. 4. in princ. ubi, tutor quoque, & c. ff. de re indic. & l. 2. in princ. ff. de administ. tut. & ibi DD. Specul. in tit. de reo, §. 1. n. 18.* 1

Si tamen † bona pupilli habeat tutor vel curator, si ea non exhibeat, ut pignori capiantur, iure in carcerem detrudi poterit, donec ea exhibeat, *secund. Bald. in l. 1. C. quando fisc. vel privat. Angel. Perus in l. si vacantia, C. de bon. vac. lib. 10. & Angaret. in §. fin. n. 2. Instit. de alt. quos refert & sequitur Parlador. lib. 2. rer. quotid. c. fi. 4. par. c. 1. n. 1.* ubi *n. 2.* an tutor, qui in rem pupilli se obligavit, finito officio teneatur, *& n. 3. de institore.* 2

Finis secundæ Partis.

Dn. IO-

Dn. IOANNIS

GVTIERREZ, IVRECONSVLTI

HISPANI PRÆCLARISSIMI, CANONICI DOCTORALIS ALMÆ ECCLESIÆ CIVITATENSIS,

Pars Tertia,

DE TVTELIS ET CVRIS MINORVM,

Deque Officio & Obligatione Tutorum ac Curatorum & mercede ipsorum.

SUMMARIA.

1 *Rationum reddendarum tutelæ vel curæ administratæ materia tota ex bono & æquo pendet, ut late hic declaratur.*

2 *Tutor & curator, eorumque heredes, finita tutela vel cura tenentur rationem reddere administrationis, & num seqq.*

3 *Administrator quicunq; rationem reddere tenetur suæ administrationis, & n. 9.*

4 *L. 21. tit. 16. partit. 6. litera refertur, qua præcipitur tutorem eiusq; fideiussores & heredes rationem reddere teneri.*

5 *Tutor vel curator ultro rationes reddere potest, nondum finito officio, periculo tamen tutelæ vel curæ obnoxius remanet.*

6 *Tutores & curatores, si non reddiderint rationem finito officio, pœna, quasi falsi tenentur, & contra eos iuratur in litem.*

7 *Tutor vel curator etiam non requisitus tenetur reddere rationem.*

8 *Protutor tenetur reddere rationem suæ administrationis.*

10 *Administrator, qui de facto prætermisso iuris ordine assumsit administrationem bonorum pupilli vel alterius, tenetur reddere rationem.*

11 *Administrans cum mandato vel sine mandato, tenetur rationem reddere.*

12 *Negotiorum gestor tenetur rationem reddere de negotiis à se gestis.*

13 *Procurator ad lites & negotia, rationem reddere tenetur de gestis.*

14 *Actor universitatis rationem reddere tenetur.*

15 *Exsequutores testamentorum rationem reddere tenentur.*

16 *Curatores ad lites rationem reddere tenentur.*

17 *Hospitalarii rationem reddere tenentur.*

18 *Heres gravatus per fideicommissum, rationem reddere tenetur.*

19 *Frater, qui existens cum fratribus in communi, bona communia administravit, rationem reddere tenetur.*

20 *Filius rationem reddere debet de his, quæ vivente patre administravit.*

21 *Patruus tenetur rationem reddere de bonis maternis sui nepotis per eum administratis, & de fructibus eorum, alias poterit iurari in litem per nepotem contra patruum pro ratione eius, qua sua interfit.*

22 *Administrator rei communis cum alio, tenetur ei reddere rationem administrationis.*

23 *Mater tenetur reddere rationem administrationis bonorum filiorum suorum.*

24 *Pater, quando non est legitimus administrator bonorum filiorum, tenetur eis rationem reddere de gestis.*

25 *Pater ubi dolose administravit bona, in quibus erat legitimus administrator, tenetur rationem reddere.*

26 *Pater cessante dolo de culpa alias in administratione, cum sit legitimus administrator, rationem filio reddere non tenetur.*

27 *Tutor, curator, vel procurator, rationem administrationis reddere tenetur etiam post longum tempus 20. an. & usq; ad 30. ann.*

28 *Tutor vel curator in reddendis rationibus debet exhibere inventarium & librum rationis, & alia plura facere & ostendere, quæ hic continentur.*

29 *Consuetudo non valet, quod tutor non teneatur reddere rationem.*

30 *Administrator & eius heredes, tenentur semper statim requisiti rationem reddere.*

31 *Administrator, quilibet negotiorum gestor, factor, ac procurator ad negotia, tenetur libros facere, & rationem quolibet anno reddere suæ administrationis, alias potest contra eum in litem iurari.*

32 *Liberati per testatorem à reddendis rationibus administrationis, an & quando, & de quibus eas reddere teneantur. latissime hic agitur cum pluribus n. seqq.*

33 *Pater, cui est relicta generalis liberatio ab actione tutelæ per filiũ, non tenetur reliqua restituere. Idem est in socero, qui patris locum obtinet, & in patruo tutore relicto à nepote, & in matre tutrice, non tamen in extraneo, ut in n. 34. nisi concipiatur legatum, ut in n. 35*

36 *Reliqua. & dolus, an & quando per testatorem administratori censeantur remissa etiam in futura administratione, ut in n. 37. & n. 38.*

39 *Dolus futuræ administrationis etiam expressim remitti non potest.*

40 *Dolus in administratione in omittendo commissus, facilius censetur remissus.*

41 *Dolus verus nunquam censetur remissus, nisi ut hic, quod verum est de dolo præterito: secus si de futuro, ut in n. 42.*

43 *Remittens in contractu administratori suo ea, quæ malefecit, videtur etiam illi remittere dolum commissum.*

44 Re-

44 Remissa actione generali verborum formula, dolus cõmissus in praeterita administratione censetur remissus, quoties dolo nullum adest administratori lucrum.

45 Legatum factum tutori de omni eo, in quo damnatus fuerit in administratione futura, ad reliquorum remissionem extenditur, si tutor ex eis non sit factus locupletior.

46 Doloremisso tutori futuro ex caussa legati, nihilominus adversus ipsum ob dolum verum agi potest, licet factus tutor locupletior non fuerit.

47 Tutor per legatum generale sibi factum à testatore à rationibus reddendis est absolvendus, ab eu actione, quod inventarium non fecerit.

48 Tutor liberatus per testatorem à rationibus reddendis, si tamen sine decreto iudicis tutelam administravit, rationem reddere tenetur.

49 Tutor vel curator, quando reddit rationem, tenetur exhibere inventarium, legitimum & perfectum, alias est in dolo praesumto, & ultra poenam infamia, & alias tenetur minori, quatenus in litem iuraverit.

50 Inventarium est caput omnium rationum.

51 Tutor prius ostendere debet introitus, quam exitus.

52 Confessio redditus non praeiudicat tutori seu administratori, donec acceptetur impensa, & econverso.

53 Instrumentum in quo tutor promisit reddere rationem cum solutione reliquorum non habet exsequutionem paratam, sed via ordinaria id petendum est, & offerri debet rationis redditio.

54 Tutor vel curator, tempore redditionis rationis exhibere debet libros rationum administrationis rei pupillaris.

55 Tutor vel curator committendo pecunias minoris, in propriam utilitatem potest dici praedo, & contra eum in litem iuratur.

¶ Administrator quilibet, negotiorum gestor, thesaurarius, & similes personae, ut mater usufructuaria librum administrationis conficere tenetur, & in forma rationis, ut singulariter omnia contineat, ita ut reperiri possint falsa & vera, alias tenebuntur ad interesse, vt in d. n. 55.

56 Amicus negotia amici gerens gratis, quamvis non teneatur librum conficere ita exacte & diligenter, ut alias iura fieri mandant: debet tamen eum conficere saltem negligenter, quia tenetur rationem reddere.

57 Liber rationum in aliquo falsus, praesumitur in totum falsus.

58 Tutor describens introitus pupilli permixte cum rationibus suis, est in culpa, & iuratur in litem contra eum.

59 Negotiorum gestor, quibus rationibus teneatur librum conficere.

60 Tutor vel curator tenetur reddere pupillo librum rationum finita tutela, vel cura: necnon & heres tutoris vel curatoris, ut in n. 71.

62 Liber rationum qua forma & ordine debeat esse confectus, & quid continere debeat?

63 Gerentes omnes negotia aliena, qui tenentur rationem reddere, conficere quoque librum debent: sed hoc declaratur & limitatur quatuor modis in numeris sequentibus.

66 Frater vel soror, administrans bona communia, quam rationem debeant reddere, & n. 67.

69 Rationum redditio quot complectatur.

70 Ratio realiter & cum effectu est reddenda, & à capite.

71 Liberatio facta absque calculatione, nihil valet.

72 Ratio praesumitur non recte reddita ex brevitate temporis.

73 Ratio est praecise computanda, nec sufficit solvere reliqua.

74 Tutor, qui aliquid supprimit in libro rationum, praesumitur habere animum furandi.

75 Rationem reddidisse non dicitur, qui non solvit reliqua.

76 Noviter inventa, si non sunt posita in inventario, debent poni in libro rationum.

77 Tutoris confessio in libro rationum, vel apocha de pecuniis exactis vel receptis à debitoribus pupilli, an eos liberet ita, ut pupillus agere non possit postea contra eos.

78 Confessio praelati de recepto à debitorib. Ecclesiae, an Ecclesia praeiudicet.

79 Confessio tutoris, curatoris, exsequutoris, & alius administratoris extra iudicium, & in iudicio facta, quando noceat, vel non minori, aut ceteris dominis, n. 77. & 79.

80 Tutor tenetur pecuniam pupillarem convertere in emtionem praediorum venalium, alias tenetur adinteresse honesti lucri, si pecunia esset sufficiens ad illorum emtionem, vel pecuniam deponere ad licitum & honestũ lucrum, apud fidum mercatorem, & praedict. interesse declaratur per iuramentum in litem, ut in n. 61. limitatur tamen illud de interesse, ut in n. 82.

83 Tutor vel curator, si post decretum praesidis sublata pecunia, quae ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi praedium comparaverit, est in electione minoris rem emtam sibi capere, vel pecuniam cum usuris legitimis, intellige tamen, ut in hoc n. 84.

85 Extraneo emente rem cum pecunia minoris, an saltem in subsidium res sic emta efficiatur minoris.

86 Res emta ex pecunia uxoris donata viro, revocata donatione per ipsam vindicari potest in subsidium.

87 Res emta ex pecunia dotali, quando efficiatur dotalis. vel non, & n. 88.

89 Res emta ex pecunia dotali per extraneum, qui non est solvendo rei, vendicari potest utiliter per mulierem, sed si sibi offeratur aestimatio rei, possessor liberatur.

90 Tutores vel curatores tempore redditionis rationum tenentur probare debitores, cum quibus contraxerunt eius conditionis tempore contractus fuisse, vt diligens paterfam. his crediturus fuisset.

91 Tutor vel curator, tenetur restituere adulto instrumenta, alias potest adversus eum ob dolum vel latam culpam in litem iurari.

92 Tutor vel curator, tenetur sibi consignata non legitime alienata tanquam reliqua restituere.

93 Tutor vel curator debet rationem reddere fructuum, & reddituum, secundum quod communiter percipi potuisset.

94 Tutor non tenetur exhibere bona mobilia in inventario scripta, si probet verisimile esse illa esse corrupta vel consumta secundum naturam suam.

95 Tutores & curatores tenentur, si exstiterunt in mora exigendi nomina debitorũ, & ipsa fuerint deteriorata.

96 Tutor vel curator tenetur, si dolo vel lata culpa neglexerit exigere.

97 Tutor regulariter tenetur de levi culpa, praeter quam in exigendis debitoribus pupilli, in quo non tenetur de levi culpa, sed lata culpa requiritur.

98 Pupillus vel heredes eius tenentur probare, quod tempore, quo tutor coepit administrare, debitores erant solvendo.

99 Tutor saltem interpellatus, debet creditori satisfacere de bonis pupilli minus damnosis si apud pupillum non est pecunia vendendo dicta bona.

100 Tutor & curator tenetur ad actus inchoatos per tutel. & curae desinentiam non perfectos, administratione nondum in curatorem translata.

101 Tutor & curator tenetur ad id, quod acquirere potuerunt, & non acquisierunt.

102 Tutor ex qua scivit se tutorem datum & administrare cessavit, suo periculo cessavit.

103 Tutores & curatores, si domos minarum ruentes non reficerunt

ficerunt ad omnia damna & interesse tenentur.

104 Tutor & curator tenentur, si lites iniquas instruantur & hoc, si iniuste, temere, & calumniose id faciant, nec sufficit temeritas, sed requiritur, quod calumniose egerint nomine pupilli, ut in num. 105. & 106.

107 Tutor accusans iniuriam factam pupillo, non dicitur calumniose agere.

108 Tutores & curatores tenentur de casu fortuito, quando dolus eum praecessit.

109 Bona tutorum & curatorum sunt tacite hypothecata à jure pro omnibus, pro quibus ipsi tenentur.

110 Tutor vel curator, tutela vel cura durante, non potest cogi regulariter rationem administrationis reddere, sed bene possunt conveniri speciali actione fiorti, &c.

¶ Curator furiosi, durante cura, rationem reddere tenetur, ibid. d. num. 110.

111 Tutoribus vel curatoribus pluribus administrantibus, unus sine alio non potest rationem reddere.

112 Tutoribus vel curatoribus pluribus administrantibus, quomodo conveniri ipsi possint.

¶ Confessio facta in instrumento publico reddita rationis

113 legitima, & liberationis reliquorum facta ab adulto, vel ab eius curatore, vel tutore pupilli, an liberet ipsum primum tutorem & curatorem, eiusq. heredes ab obligatione iterum reddendi eam? & numeris seqq.

114 Tutor vel curator, aliusve administrator, qui semel reddidit rationem, reddere illam iterum non tenetur, si ratio sufficienter reddita fuerit, secus alias, ut in numero 116.

115 Ratio reddita ratione errorũ retractari potest, nisi interveniat pactum vel transactio de stando calculo.

117 Ratio semel reddita inter mercatores, potest peti, ut iterum calculetur, allegando errorem.

118 Onus probandi, rationem legitime non fuisse redditam, incumbit id alleganti, & quomodo id probetur, numero 119.

120 Rationem esse redditam aliud est, & aliud confiteri esse redditam.

¶ Liberatio minoris cum juramento facta, & etiam cum auctoritate curatoris & decreto judicis, asserendo rationem administrationis sibi fuisse redditam, non liberat tutorem ab ea reddenda, & n. 123. cum seqq.

122 Confessio secundi tutoris, quod ratio primi tutoris sit bene reddita, non nocet pupillo.

125 Rationes reddi debent in loco, ubi administratio facta est, nisi in casibus, de quibus num. 126.

127 Tutores & curatores in rationibus reddendis conservant sibi expensas in alimentis & aliis rebus minorum factas, non enim videntur alimenta praedonare, cum ea cogantur praestare, ut in num. 128. procedit etiam in tutore & curatore sanguine coniuncto, puta patruo & fratre, ut in num. 130. & 131. ubi, quid si pupillus operatus sit tutori.

129 L. 35, tit. 12. part. 5. intellectus.

132 Tutor regulariter non est alendus de bonis pupilli, nisi sit pauper, ut in num. 133.

134 Tutores & curatores reputant expensas, quas ipsi faciunt domo egressi, si alibi res minoris vel furiosi gerenda sit, debet tamen ex his deduci, quas domi erant facturi, nisi domi viverent ex artificio, ut in num. 135.

136 Tutor rusticus vel curator alius ve administrator, qui pedes iter facere solet pro pupillo, eques non debet proficisci.

137 Tutor vel curator eas expensas pro pupillo faciat, quas pro se fecisset.

138 Tutores & curatores reputant omnes sumtus, quos faciunt in re & patrimonio minorum, veluti si aedificent vel reficiant, vel agros colant, ut in nu. 139.

140 Tutor utiliter gerens conservat sibi expensas factas, idem in protutore & curatore, & alio administratore.

141 Expensa restituenda sunt tutori, licet excedant valorẽ omnium facultatum pupilli, si sit utiliter expensum.

142 Tutores & curatores reputant in ratione administrationis sumtus litis, & num. seq.

143 Tutores & curatores non solum lites coeptas sequuntur, ut eas perficiant, sed etiam incipiunt eas, quas perire posse putant, etiamsi non sint tempore peritura.

144 Tutores & curatores non debent plus pro suis minorib. expendere, quam pro se expenderent: itaq. moderata esse oportet salaria advocatorum & procuratoris legitimos sumtus, &c.

145 Tutores & curatores deducunt expensas litium utiliter à principio institutarum, etiamsi tristem eventum habeant.

146 Tutores & curatores alius, administratores, sicut possessor hereditatis, possunt sibi recuperare meliorationes utiliter factas, licet non exstent res, in quibus facta sunt, ut hic.

147 Administrator quilibet expendens in re aliena, qui est obligatus rationem reddere, si in dubium revoceatur, tenetur probare, quae in rationibus scripsit, gessisse, vel impendisse vera esse, expensa igitur sunt probanda, ut in hoc num. 147. probantur tamen per res evidentiam, ut in aedificiis, ut in num. 148.

¶ Probantur etiam coniecturis motu judicis approbandae, si sint modicae: secus si magnae, ut in num. 149.

¶ Probantur etiam testibus, & domestici admittuntur, nisi quando agitur de probatione aestimationis aedificiorum, quia tunc requiritur depositio architectorum, qui sint periti illum artis, ut in num. 150.

¶ Probantur etiam expensae per libros, in quibus descriptae sunt, si tamen utiles sunt, verisimiles, & ex justa & honesta caussa factae, & persona scribentis sit fide digna praesertim cum sit mortua.

¶ Probantur etiam in articulis impensae, concernentibus, articulos recepti non impugnatos per dominum, sed acceptatos ad augmentationem summae recepti per scripturam seu confessionem reddentis rationem, dummodo per legitima documenta probentur contenta in articulis impensarum eiusdem recepti, ut latius hic declaratur, num. 152.

¶ Probari etiam debent expensae, licet rationes contineant multa alia vera & verisimilia, ut in num. 153.

154 Expensae vero modicae probantur per juramentum rationem reddentis, ut in num 154.

¶ Et quae dicantur parvae sive minutae, num. 155.

¶ Expensa autem quinque solidorum, est modica, numero 156.

¶ Et generaliter, quae sint modicae vel magnae expensae, boni judicis est arbitrari, ut in num. 157.

158 Specificari debent expensae minutae in scriptura rationum, ut in num. 158.

¶ Debentq. esse rationabiles, & verisimiles, ut in numero 159.

¶ Expensae vero, quae apparet factae, eo ipso praesumitur factae opera & impensa administratoris, ad cuius curam & officium spectabat hoc facere, ut in num. 160.

¶ In expensis a sanguineis factis non requiritur tam stricta probatio, sicut in factis ab aliis, ut in num. 161.

¶ Quod declaratur in num. 163. quomodo intelligendum sit: & etiam in expensis non modicis statur juramento, si personae qualitas, verisimilitudo, & Iudicis motus cum hoc concurrant.

¶ Is autem, cui praelegata est liberatio à rationibus reddendis, non tenetur in eis ponere aut probare, nisi hactenus, ut dolus & lata culpa excludantur.

165 Tutor & curator, an durante officio possit conveniri pro rationibus sua administrationis reddendis, nec ne? & numeris sequentibus, & in numero 166. quid de actione contraria ejus, qui pro tutore gessit, vel cura admi-

administravit pendente gestione, & num 167. de actione directa, & num. 168. de ceteris actionibus, furti, damni, injuriæ, conditionis, præter tutelæ & curæ actionem.

183 *Tutor vel curator, vel alius administrator, an teneatur solvere mercedem domus minoris, vel domini in qua vixit?*

CAPUT V.

De rationibus reddendis per tutorem & curatorem finita tutelâ.

1 MATERIA ista, † rationum reddendarum tutelæ vel curæ administratæ, tota ex bono & æquo pendet, remota omni fraude omnique dolo prorsus excluso: item cum bona fide & maxima æquitate tractari & terminari debet, cum leges pupillaribus bonis prospicere & consulere undecunque studuerint, quæ sunt tutorum fraudibus multifariam multisque modis exposita. Unde actio tutelæ est bonæ fidei, cum enumeretur *in §. actionum, Instit. de actionib.* & sic in ea debet exuberare bona fides, tam ex parte tutoris, quam ex parte judicis. Similiter liberatio ab ipsa tutela judicatur bonæ fidei: quia resolutio contractus judicatur eiusdem naturæ, cuius est ipse contractus, *l. de tutela, cum gloss. C. de integr. rest. min.* Judices ergo, qui in tali caussa rationum tutelarum habent judicare, non se reddant difficiles aut morosos in revidendis denuo diligenter rationibus administratæ tutelæ, & in repetendis computis rationum, ut tales caussæ, per quas minorum indemnitatibus succurritur, legaliter procedant privideantque, sicuti leges volunt, quod dolus tutoris in principio administrationis, in medio & in fine, & sic omni tempore & omni casu, ac omni ex parte coerceatur & purgetur, *ut alias inquit Jas. consil. 218. num. 1. & 2. vol. 2.*

2 Tutor † igitur atq; curator eorumque heredes finita tutela vel cura, tenentur rationem reddere administrationis, ut de tutore est text. *in l. 1. §. officio, & in §. de rationibus*, ubi loquitur in protutore, *ff. de tut. & rat. distrah. & per totum illum titulum, & ibi per Bart. & Doctores, & in toto titulo, C. arbit. tut. & ibi per Azon. in summa.* Et de curatore plene notatur *in l. adversus, ut in l. rationes, C. de administr. tut. & in l. nisi finita, §. fin. ff. de tutel. & rat. distrah.* & de utroque agit Speculat. *in tit. de judic. §. 2. versic. sequitur videre de actionibus tutelæ. Socin. consil. 46. col. 1. volum. 1. duplicato consil. 213. Hieronym. Gratus consil. 23. in caussa illustrium. n. 7. in 1. part. Cardin. Paris. consil. 96. in præsenti caussa, in princ. lib. 1. Roland. à Valle late consil. 49. num. 1. cum seqq. volum. 1. Anton. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 1. & 19. Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 152. & late egimus de hoc in nostro tractatu de juram. confirmat. 1. part. cap. 40. num. 18. cum seqq. & post nos Joan. Garf. de expens. & melior. capit. 20. num. 22. & alios allegans D. Spino in suo specul. testam. gloss. 29. num. 66. cum seqq. & optime Carol. Molinæus in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. n. 15.* ubi loquitur generaliter in quocunque administratore, *quem sequitur Ioan. Garf. ubi sup. tenet etiam Petrus Surd. consil. 7. num. 13. lib. 1. & Chassan. in consuet. Burgund. rub. 6. §. 6. verb. de en rendre copte, num. 2.* ubi *num. 3.* quod † si sint plures tutores vel curatores, unus non potest reddere rationem sine altero, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, *secundum Bald. notabiliter in l. si plures, C. de condit. insert. & num. 1.* quod non solum pupillo debet reddi ratio, sed etiam agnatis eius heredibus ab intestato, *l. si pater. & ibi Bald. C. commun. de successionib.* & quod tutor & curator teneatur rationem suæ administrationis reddere, Hier. Gabr. *consil. 148. per totum, lib. 1.* ubi plura in materia.

4 Habemus † Hispani legem Regiam expressam hoc disponentem, nempe l. fin. quæ est 21. tit. 19. part. 6. ibi, *Pero en qual quiera destas maneras sobredichas que se acabe el officio del guardador, Tenudo es luego de dar buena cuenta e verdadera de todos los bienes del huerfano, tambien muebles, como rayz, e entregarlo todo al mismo o a su guardador es llamado Curator, e para esto cumplir es obligado tambien el guardador, como sus fiadores e sus herederos e todos sus bienes al huerfanos ù sus herederos.* Est etiam *l. 2. tit. 7. lib. 3. fori.* quod de heredibus jure etiam communi probavit Roland. à Valle *d. consil. 49. n. 14. vol. 1.*

Nec citatio fideiussorum requiritur pro rationibus reddendis, quinimo peti potest exsequutio pro reliquis contra eos, etiamsi prædicta citatio facta non fuerit, nisi tutore non existente solvendo, quia tunc petere possunt, ut ad calculos redeatur, *ut probat Parlad. lib. 2. rerum quot. c. fin. 4. part. §. 6. num. 22.*

5 Quinimo † tutor vel curator ultro rationes reddere potest, nondum finita tutela vel cura: tametsi tutelæ vel curæ oneribus periculisque obnoxius remaneat. Nam cum ipso jure finita non sit, minoris & curatoris assensus id efficere non potest. *l. 2. C. quando tut. vel cur. desin. Parlad. lib. 1. rer. quot. c. 2. num. 4. in novis.*

6 Tutores † & curatores, si non reddiderint rationem finito officio, tenentur pœna quasi falsi, *l. 1. §. 1. versic. tutores, & ibi Bart. ff. ad l. Cornel. de fals. Greg. Lop. in d. l. fin. in gloss. buena eventa*, & iuraturi in litem adversus eos ob dolum vel culpam, *ut in l. alio, C. de in lit. jur. gloss. in rubr. C. eod. tit. & in l. actionibus, verb. non ob culpam, ff. eod. tit. l. 3. tit. 11. part. 3. & ibi Greg. Lop. in gloss. por culpa*, & prius *in gl. 1.* dicens, hic habes textum pro gloss. *in l. 1. §. officio, ff. de tut. & rat. distrah.* quam dicit singularem *Angel. in §. fin. Inst. de Attil. tut.* quod contra tutorem non reddentem rationem iuratur in litem, si rationes non reddat, vel reliqua non restituat, & punitur de falso.

7 Similiter † tutor vel curator, etiam non requisitus tenetur reddere rationem, *prout voluit glos. verbo, singulis annis*, quam approbant magis communiter Doctores *in clementin. quia contingit, de religios. domib. ut late affirmant Socin. consil. 92. n. 17. ver. præterea, ex quo, vol. 4. Roland. à Valle consil. 49. n. 16. vol. 1. & Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 167. & 176.*

8 Protutor † etiam, ut prædiximus tenetur reddere rationem, *ut per Decian. consil. 85. num. 21. vol. 2.* & est text. clarus *in l. 1. ff. de eo, qui pro tut. per totam.* Qui enim pro tutore se gerit, eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam tutor præstaret. Non enim debet melioris conditionis esse, qui de facto tutelam suscepit, quam ille qui iuste & legitime. Sive ergo ut tutor, sive ut curator, sive ut negotiorum gestor administraverit, procul dubio tenetur reddere rationem, *ut probat Dec. ubi supra. dict. num. 21. & 22.* ubi etiam loquitur in quolibet administratore.

9 Regulariter † igitur quilibet administrator, quocunque nomine, titulo vel caussa administraverit, rationem administrationis reddere tenetur, & ad solutionem reliquarum, *l. 2. ff. de neg. gest.* alias tenebitur ad interesse declarandum per juramentum in litem, *Bart. in l. 1. §. officio, n. 2. ff. de tut. & rat. dist. & ibi Bald. & omnes summo consensu, & in leg. si ita fuerit, ff. de manu. test. Bald. consil. 137. quadam n. 6. & 7. vol. 5. Soc. con. 73. n. 1. vol. 2. & consil. 119. in præsenti consultatione, & consil. 90. memini, vol. 2. & consil. 92. viso vol. 4. Corneus consil. 24. n. 12. vol. 1. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 6. §. 7. vers. 4. Carol. Molin. & Dec. ubi sup. Marz. ar. consil. 20. n. 14. & consil. 61. nu. 29. Franc. Marcus dec. 441. in parte. Pet. Sur. d. consil. 7. n. 14. Baec. de decim. tut. c. 2. n. 152. & 157. Men. de arb. iud. lib. 2. casu 209. & consil. 214. n. 1. vol. 3.* ubi quod ita pariter iuri convenire videtur hæc sententia, quod in reddenda ratione administrationis habeatur ratio doli, latæ culpæ & damni, ac interesse passi à minore in caussa prædiorum venditorum pro illis partibus

tibus, pro quibus non vergebat æs alienum. Eandem regulam probat & sequitur Hieronymus Gabr. *consil. 148. num. 1. in princ. cum seqq.* & Doctor Castellus late *en su tratado de cuentas, en la 2. part. per totam*, loquens in omnibus administratoribus supradictis, & in clerico tutore vel curatore, licet capiad hoc non possit per judicem laicum, sed tantum ejus bona. Addo ego, quod persona etiam clerici per judicem ecclesiasticum competentem capi poterit, vel excommunicari, ad requisitionem judicis secularis, ut rationem prædictam reddat. Unde in Evangelio dicitur, *redde rationem villicationis tuæ*, & habetur in capite *qualiter & quando, el 2 de accusation.*

10 Quod † procedit etiam in illo, qui de facto prætermisso omni juris ordine, assumsit administrationem bonorum pupilli vel alterius, *ut per Aret. consil. 20. diligenter, in pr. Soc. consil. 2. col. 1. & consil. 24. col pen. ac Dec. consil. 449. col. fin. & consil. 591. col. 1. quos refert & sequitur Rol. à Val. d. consil. 49. nu. 17. vol. 1. sequitur Carol. Ruin. consil. 70. sub n. 7. ibi, & istud, vol. 4. & tenet Carol. Molin. ubi supr.* ratione quam prædiximus, quia non debet esse melioris conditionis eo, qui legitime tutelam suscepit, *arg. tex. in c. cum qui, de præben. in 6. & in l. si à domino, §. si prædo, ff. de pet. hered. & l. non solum, ff. de noxal. act. & l. quod Servius, ff. quod vi aut clam. ita Bal. in d. §. officio, & Roland. à Valle, d. n. 17. & Decian. d. consil. 85. n. 21. vol. 2.*

11 Sic administrans, † cum mandato, vel sine mandato, tenetur reddere rationem, *ut notatur in clem. 2. §. illi etiã, de relig. domib. & in l. si procuratorem. §. 1. ff. mandat. & in l. 1. & in l. item eorum, §. si decuriones, ff. quod cuiusq; univers. nomin. Soc. consil. 2. n. 5. vol. 1. Baec. d. c. 2. n. 154.*

Hinc est, † quod negotiorum gestor rationem reddere tenetur de negotiis à se gestis, ut est casus *in d. l. 2. & ibi Bart. declarat, ff. de neg. gest. Decian. d. consil. 85. nu. 22. vol. 2. Hier. Gabr. d. consil. 148. n. 1.* ubi quod quilibet administrator, sive amicitiæ, sive consanguinitatis, sive qualibet alia caussa, rationem reddere tenetur. Nec obstat, si quis obiiciat, satis esse debere amico, si ei vel in parcis sit consultum, *ad ea, quæ Corn. tradit consil. 225. vol. 1.* quia in his, in quibus libuit consulere, debet omnia facere, quæ diligentes homines facere solent. *Bar. in l. quod Nerva, ff. deposit.* & eorum, quæ gessit, rationem conficere, *d. l. 1. §. officium, de tut. & rat. distrah. ita Hieron. Gabr. ubi supr. num. 3.*

13 Similiter † etiam procurator ad lites & negotia, rationem reddere tenetur de gestis, *l. si remunerandi, & l. si*
14 *procurator. § 1. ff. mandat.* nec non † & actor universitatis,
l. 1. & l. item eorum, §. si decuriones, ff. quod cuiusq; uni. nom.
15 ¶ Et exsequutor testamentorum, *tex. in c. tua nobis, & c. Joan. de esta. l. nulli, C. de episc. & cler.* ac † exsequutor sententiarum *l. exsequutorem, C. de exseq. rei judic. & Decia.*
16 *consil. 85. sub n. 23. vol. 2.* ¶ Et † curator ad lites, *ut in §. final.*
17 *Inst. de auctor. tut.* ¶ Et etiam † Hospitalarii, *ut notatur in auth. de ecclesiast. tit. §. penult. & l. orphanotrophi, 1. C. de episc. & cler. clem. 2. §. ut autem, de religios. domib.* ¶ Et † similiter heres gravatus per fideicommissum, *ut per Bart. in l. cum tale, ff. de cond. & demonst. & Soc. consil. 24. n. 37. ubi idem dicit de servo & socio, & consil. 37. in princ.*

19 Ubi † etiam idem probat de fratre, qui existens cum fratribus in communi, communia bona administravit, *Abb. consil. 12. in 6. dub. volum. 1. Socin. consil. 192. capio, numero 5. lib. 2.*

20 Ubi etiam tenet, † filium rationem reddere debere de his, quæ vivente patre administravit, *argumento leg. cum oportet, § sed in hac specie, C. de bon. quæ lib.* quas pene omnes conclusiones & doctrinas congerit & sequitur Carol. Molin. *ubi supra, in consult. Paris. tit. 1. §. 6. glos. 6. n. 15. & Roland. à Val. d. consil. 49. num. 2. cum pluribus seqq. & duas ultimas, Baec. d. c. 2. de decim. tut. num. 152. & 153.* Et quod frater major, qui in vita patris habuit administrationem, teneatur rationem illius administrationis reddere, cum Socin. Abbate, & aliis probat Marzarius *d. consil. 61. num. 30.* & plures referens Arias Pinel. *in l. 1. 2. part. num. 39. C. de bon. matern.* & Decian. *consil. 85. num. 22. volum. 2.*

Patruus † etiam tenetur rationem reddere de bonis 21
maternis sui nepotis per eum administratis, & de fructibus eorum, alias poterit jurari per nepotem in litem contra patruum pro ratione eius, quod sua interfit, *Corneus consil. 196. num. 4. in versic. cum præsupponatur lib. 3. & Alciat. in l. 1. in fin. versi. ceterum actionis ope, C. de eden.* ubi allegat Cumanum & Decium, Bertran. etiam *consil. 18. num. 4. vers. consulo igitur, lib. 2. in antiquis, Cravet. consil. 218. in princ. quos refert & sequitur Marz. ar. dict. consil. 20. num. 14.*

Et procedunt prædicta, † nedum in administratione 22
rei prorsus alienæ, verumetiam, si communis rei administrator quis fuerit. *Bart. in l. 2. in 2. notab. C. de naufr. lib. 10. sequitur plures referens Marz. ar. d. consil. 61. n. 29.*

Mater † etiam tenetur reddere rationem administra- 23
tionis bonorum filiorum suorũ, *Corneus consil. 198. quanquam in hac consultatione, num. 11. vers. ad aliud autem lib. 1. quem ad hoc refert & sequitur Anton. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 1.* Et de matre tutrice probat post alios, quos refert Baec. *de decim. tut. cap. 2. n. 155. Decian. consil. 94. sub num. 15. cum sequentibus, volum. 3. & Chassan. in consuet. Burgund. rub. 6. §. 6. verb. de en rendre compte num. 1. cum seqq.*

Quinimo, † & pater, licet non teneatur reddere ratio- 24
nem filio de bonis, in quibus habet legitimam administrationem, & sic usumfructum, *ut in l. cum oportet, §. non autem, C. de bon. quæ lib.* tamen quando non est legitimus administrator, & gerit negotia filii, tenetur reddere rationem, *l. litis, §. pater, & ibi Bart. ff. de negot. gest. & latissime Socin. consil. 34. num. 15. lib. 1. & num. 16. & 17. & consil. 46. num. 1. & 2. lib. 1. idem Soc.* & alii plures, quos refert & sequitur Roland. à Vall. *d. consil. 49. n. 13. vol. 1.* sequitur etiam plures allegans Decian. *d. consil. 85. num. 23 vol. 2. & Cassaneus ubi supra, §. 7. in princ. num. 5.* id quod in practica observari affirmat ex Cassaneo Marzarius. *dict. consil. 61. num. 30. & alios allegans Baec. de decim. tut. cap. 2. num. 155.* ubi etiam citat ad hoc *l. 9. tit. de la guarda de los huerfanos, lib. 3. for.* & Arias Pinel. *ubi supra, num. 29.* idem probat etiam in his, quæ pater donavit filio emancipato, vel ex caussa, quæ omnino validet donationem factam filiofamilias, nam si pater retinet bona donata, filio tenebitur rationem reddere eadẽ ratione, *ita Angel. in dict. l. litis contestata, §. pater, per text. ubi, qui id probat, ff. de negotiis gest. & Suarez in quæstione mater atui, in fin.* Eandem principalem sententiam, quod pater teneatur rationem reddere filio de administratione bonorum suorum, in quibus non est legitimus administrator, quia non habet in eis usumfructum, tenet cum aliis Antonius de Fano *de pignoribus, 2. membro 4. parte. num. 13.* & cum Montalvo Caldas Pereyra *in 2. parte tractatuum, de restit. in integ. pag. 1146. colum. 2. sub num. 5. versi. filio autem emancipato.* Et quando est tutor filii sui, vel administrator bonorum emancipati, quod teneatur reddere rationem probat Chassan. *d. §. 7. & num. 5. & 6.*

Sic etiam, † ubi pater dolose administravit, eius bona 25
obligantur, & ipse tenetur rationem reddere, *secundum Bald. & alios in l. cum oportet, §. fin. per textum ibi. C. de bon. quæ lib. voluit gloss. in §. non autem, eiusdem legis,* & ibi Corneus *num. 3.* hoc receptum dicit, tradit Anton. de Fano *de pignor. 4. membro. 2. partis, num. 13. & 16. & Aret. consil. 72. num. 7. versi. ad 6. Arias Pinel. ubi supra, num. 33.* & etiam Cald. *ubi supr.* Cessante vero dolo, de culpa. Alias in administratione pater legitimus administrator rationem filio reddere non tenetur, *ut resolvunt doctores præcitati, præcipue Pinel.* ubi, quod hoc casu, si pater cessante

ſante dolo diſſipet vel aliter noceat liberis, ſuccurrit eis, ut pater privetur adminiſtratione, *ſecund. Alex. & alios, quos refert & diximus ſup. in 2. par. huius tractatus.*

Reddere † autem rationem adminiſtrationis tutor,
27 curator, aut procurator tenetur, etiam poſt longum tempus 20. annorum & uſq; ad 30. annos, *vt notatur in l. maxime, ff. de adminiſtrat. tutor. & in l. adverſus, & in gl. & Bald. C. de negot. geſt. & tenet Bald. in rub. de procur. n. 11. in decretalibus, Boer. deciſ. 59. in prin. Rolan. à Valle d. conſ. 49. num. 15. vol. 1. & plures allegans Cavalc. de tut. & curat. num. 202.*

28 Vbi etiam, quod debet † exhibere inventarium ac librum rationum & pati, quod copia omnium extrahatur per partem ſibi contrariam, & ſimiliter omnes actus ſuæ adminiſtrationis oſtendere, & inſtrumenta, res, nomina debitorum, bona & reliqua omnia reſtituere minori vel adulto: alias non dicitur reddita ratio, dicitur talis tutor & adminiſtrator eſſe in dolo, *ſecundum plures Dd.* quos ibi ad hoc refert & ſequitur, *diximus ubi ſupr. nempe, in 1. par. de iuram. confirmator. 40. numer. 18. cum ſeqq.*

29 Et procedit hoc, † etiamſi non ſit in uſu rationis redditio. Non enim valet conſuetudo, quod tutor non teneatur reddere rationem, *vt notat Afflict. in conſtit. Sicilia, quæ incipit, minoribus, in fi. li. 3. & Chaſſan. in conſuet. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo, den rendre, n. 20. quos refert & ſequitur Baeca d. c. 2. de decim. tur. n. 159.* Adminiſtrator
30 namque † & eius heredes tenentur ſemper ſtatim requiſiti rationem reddere, *vt late probat Pancirol. conſ. 173. lib. 1. Natta conſi. 685. n. 3. vol. 4. Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. cent. 3. caſu 209. per totum, Tobias Nonius conſi. 63. col. 1. & 2. lib. 1. quos refert & ſequitur Cav. deciſ. 39. n. 40. 1. tom.* Quod procedit ſecundum ipſum ibi non obſtante conſil. Purpurati *339. n. 3. & 6. vol. 1.* qui voluit non teneri ultra annos 30. reddere computum & non requiſitum & in herede loquitur Cagnol. *in l. 1. nu. 45. C. de edend. Arot. n. 119. Burſat. conſi. 105. lib. 1. Ioan. de Amic. conſi. 80.* ſed concurrentibus indiciis & coniecturis poſt triginta annos non teneri tutorem vel curatorem, aliumve adminiſtratorem rationem reddere probat late Caſtell. *in ſuo tract. de cuentas, in 5. part. in verſ. entre el tutor, &c.* Quæ opinio æqua & tenenda videtur.

31 Quilibet † namq; adminiſtrator, negotiorum geſtor, factor, ac procurator ad negotia, teneturlibros facere, & rationem quolibet anno reddere ſuæ adminiſtrationis, alias poteſt contra eum iurari in litem, *vt in d. l. 1. §. officio, ff. de tut. & ratio. diſt. tradit plures congerens Cav. d. deciſ. 39. n. 25. 1. tom. Ant. Piag. de tut. & curat. q. ult. nu. 31.* ubi, quod hæc eſt cauſſa ſuſpicionis, ſi tutor computata ſingulis annis non reddiderit.

Adeo † eſt neceſſaria rationis redditio, ut nullis fere
32 cautelis effugi poſſe videatur, quo minus reddatur: ideoq; etiamſi per teſtatorem à tali ratione reddenda tutores vel curatores, aliæve perſonæ, quæ ad eam tenentur, fuerint abſoluti, nihilominus eam reddere tenebuntur, *l. quidam decedens, ff. de admini. tut. l. ſi ſervus vetitus ff. de legat. & in l. Aurelio, §. Caius, ff. de liber. leg. Ias. in l. actione. C. de tranſact. Alex. conſi. 164. præſuppono, in prin. lib. 5. Caſar. Ruin. conſi. 70. quoad primum, de quo quæritur n. 8. lib. 4.* & tenetur libros & codices rationum exhibere & reſtituere una cum reliquis & his, quæ pervenerunt ad manus ſuas, & damno eorum, quæ dolo & culpa lata fecit vel omiſit, *Carol. Molin. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 6. gl. 6. n. 20.* maxime quando eſt in dolo circa res pupillares: & de hoc eſt publica vox & fama, quæ ſufficit, quod probetur per quatuor teſtes cives optimos, *ſecundum Gratum conſi. 23. n. 6. 1. part. Ant. Piag. de tut. & curat. q. 19. n. 2.* & hoc ne detur materia & occaſio ſpoliandi minores, quia ſub hac remiſſione videtur contineri dolus futurus. Solum ergo in prædicta ſpecie cenſebitur remiſſa ſcrupuloſa inquiſitio *d. l. quidam decedens, cum ibi notatis, & in l. quis plures, ff. de adminiſt. tut. & in l. ſi ſervus vetitus, ff. de leg. 1. Car. Mol. ubi ſup. Ias. conſ. 253. n. 3. cum ſeqq. vol. 3. ubi late,* non vero, ſi quid dolo curatores fecerunt, aut ſi quæ res teſtatoris penes eos ſunt. Ad hæc namq; conveniri poſſunt, *d. l. Aurelio, §. Caius*, quæ expreſſe hoc decidit *Ant. Gom. 1. tom. var. c. 5. de legat. n. 82. & Chaſſan. in conſuet. Burgund. rubrica 6. §. 6. verbo, denrendre, compſe, n. 20. fol. 222. & Covarru. lib. 2. var. c. 14. n. 1. verſ. poſtremo, & n. ubi alia iura allegat*, non tamen tenebuntur de negligenter adminiſtratis. Nam ab illis liberari dicuntur, ut à dolo præſumto, *Bart. in d. §. Caius, ſequitur alios allegans Men. conſ. 22. nu. 5. & 6. lib. 1.* nec ad res vel bona deperdita vel conſumta ex negligentia vel culpa levi vel leviſſima, *ut probat Ant. Gome. ubi ſupr.* ubi limitat illud de dolo: quando dolus præteritus ſpecialiter & expreſſe remiſſus eſt, quia tunc adminiſtratores de eo non tenentur, ſecus de futuro, quia ille remitti non poteſt.

Quod adeo verum eſt, ut etiamſi teſtator ultra proceſſerit, legando adminiſtratori totum illud, in quo contigerit eum condemnari, nihilominus tamen, & ſi non teneatur hoc caſu rationem reddere, *ſecund. Alex. d. con. 164. n. 2. lib. 5. & Piag. ubi ſupr. nu. 4.* reddere debet, quicquid apud eum fuerit ex rebus pupilli, & etiam tenebitur de dolo, iuxta communem ſententiam Doctorum, de qua per Baec. *d. c. 2. n. 160. & late per Covar. ubi ſup. per §. Caius, in l. ſi quis rationes, & in l. Lucius, ff. de lib. legat. & per nos ſup. & per Menoch. conſi. 22. n. 1. & 2. vol. 1.* pro quibus omnibus eſt optima l. *Regia 30. tit. 11. partit. 5.* ubi deciditur, quod confeſſio ſolutionis, & promiſſio, & pactum de non petendo aliquid circa rationem adminiſtrationis in favorem cuiuſcunq; adminiſtratoris factũ, non valet, circa dolo occultata, vel alium dolum commiſſum, niſi ſignanter dolus commiſſus remitteretur, ubi Gregor. Lop. late egit de materia illius legis, quam citat Anton. Gom. *ubi ſupr.*

Eſt † tamen caſus, in quo tutor non tenetur reddere 33
rationem reliquorum penes ſe exſiſtentium, nempe in liberatione generali patri relicta ab actione tutelæ, *vt probat expreſſe text. in l. Aurel. 29. §. Titius, ff. de liber. leg.* ubi quidam teſtator loquens de patre ſuo tutore quondam facto filiorum ſuorum, ita cavit in ſuo teſtamento, *Scium patrem meum liberatum eſſe volo ab actione tutela*, quærit ibi Iuris conſultus, quatenus verba hæc accipi debeant, i. an pecunias, quas vel ex venditionibus rerum factis, aut ex nominibus exactis in ſuos uſus convertit, vel nomine ſuo fœneravit filiis & heredibus teſtatoris nepotibus ſuis, debeat reddere, & reſpondet eum, cuius notio eſt, æſtimaturum: præſumtio enim propter naturalem affectum facit, omnia patri videri conceſſa, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem ab heredibus eius ad probaretur. Idemq; eſſe dicendum in ſocero, qui patris locum obtinet, tamen Men. *d. con. 22. n. 4.* Imo & in patruo tutore relicto à nepote, *ſecund. Dec. conſ. 178. col. pen. Par. conſ. 87. n. 23. lib. 1. Alciat. in tract. præſumt. reg. 1. præſumt. 6. quos refert & ſequitur Men. d. conſ. 22. ſub. n. 4.* ibidem de matre tutrice probat, *ut reſpondit Goz. a. d. conſ. 94. nu. 14. ſequitur alios allegans Covarru. ubi ſup. d. n. 2.*

Eſt igitur caſus hic ſpecialis in patre, in quo legata ei liberatione ab actione tutelæ & reddendis rationibus, etiam & reliqua remiſſa cenſeantur, cuius reſponſi præter alios meminit Bart. *in d. §. Caius, num. 7. Roman. ſing. 110. Alciat. de præſumt. regula 1. capit. 6. & Angel. conſilio 185. & 174. & Covarru. ubi ſupr.* cenſens eſſe caſum ſpecialem in patre, *ut prædiximus.* In extraneis ergo ſecus erit: Hi namque reliqua ſolvere cogentur, *ut in l. creditor, §. Titia, ff. de lib. legat.* qui eſt textus optimus ad hoc, *ſecundum Covarruviam, ubi ſupra.* Sed quia loquitur textus ille in remiſſione rationis tutelæ, *ut patet ibi, rationem tutelæ meæ*, quam egit Publius Mævius cum

Lucio Titio, ab eo repoſci nolo, mirum non videtur, quod ad reliqua tutor ibi non teneatur: Quare ſi extraneus liberetur ab actione tutelæ, videtur, quod à reliquis ſit quoque liberatus, ſicut pater, ita quod nihil ſpeciale contineat, *d. §. Titius.*

34 Nihilominus † tamen in extraneo tenendum eſt aliud, quam in patre, nempe, quod licet extraneus liberetur ab actione tutelæ, adhuc ad reliqua minoris, quæ ſunt penes tutorem teneatur, *ex dict. l creditor, §. Titium tutela, melior text. in d. l. Aurelius, §. Mævia, ff. de lib. leg. ibi, Mævia teſtamento ſuo alterum ex tutoribus ſuis actione tutelæ voluit liberare his verbis, rationem tutelæ quam egit Iulius Paul. cum Antiſtio Cicerone, poſci ab eo nolo, eoque nomine curæ omni liberatum eſſe volo, reſpondit namque nihil proponi, cur pecunia, quæ pupillæ fuiſſet, & apud tutorem poſita maneret, legata videretur.* Idque etiam ratione probatur, nam quamvis actio tutelæ, quæ eſt perſonalis, ſit ſublata ex prædicta remiſſione teſtatoris: nihilominus ſalva manet pupillo vel adulto actio realis contra tutorem, qua vendicari poſſunt res, & pecuniæ propriæ pupilli ſive adulti, niſi aliud coniecturis appareat. Sed in patre tutore ſecus eſt: Nam propter naturalem affectum præſumitur omnia patri videri conceſſa, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem ab heredibus eius probetur, *ut in dict. §. Titius.*

35 Sed & extraneo † reliqua remitti poſſunt per teſtatorem, ſi ita legatum concipiatur, *damnas eſto heres meus, qui quid à tutore exegerit, ſilla vel illa ratione id ei reſtituere, vel actionem remittere.* Ita expreſſe decidit, & limitat ſuperiora textus, *in dict. l. ſi quis rationes, in verſic. quod ſi quis, ff. de lib. legat.* vel aliis formulis, quibus reliqua cenſeãtur legata, quas quidem, *d. l. ſi quis rationes*, non excludit, *ſecundum Covar. ubi ſupr. ſub dicto num. 2. ibi, quippe, quæ non excludat alias legãdi formulas, &c.*

36 Ex quibus † hanc materiam ita declarat Bartol. *in d. §. Cajus, num. 7.* quod quando ipſe teſtator diſponit & liberat, liberationemque reliquit, non autem gravat heredem ſuum, quod liberet, tunc non videtur remiſſus dolus, nec reliqua, *ut in dict. §. Cajus cum ſimilibus:* Idem ſi gravat heredem ſuum non agere, non autem gravat, ut liberet, *ut in l. non ſolum, §. penult. ff. eodem tit. de liber. legat.* Sed ſi teſtator gravat heredem, ut liberet, vel ut quid ſimile faciat, tunc videtur remiſſus dolus & obligatio reliquorum, & omnia ſicut in contractibus, *ut in d. l. ſi quid rationes, in fin.* ea ratione, quia unum legatum videtur plenius altero vel clarius, quia in teſtamento, quando teſtator reliquit liberationem, non videntur remiſſa reliqua, quia mortis cogitatione turbatus non eſt veriſimile, quod de hoc cogitet: ſed quando teſtator gravat heredem, ut liberet, videtur gravare, ut liberet inter vivos: ſed liberatio inter vivos illud importat, unde virtus illorũ verborum hoc habet. Et hanc diſtinctionem aſſerit communiter eſſe receptam Gozad. *d. conſil. 94. num. 7.* & Covar. *ubi ſupr. dictonum. 2.* ſed eam falſam eſſe cenſet Angel. *conſil. 185. & reprobat Ioan. Crotus in l. nemo poteſt col. 20. ff. de legat. 1.* & Curtius Jun. *in l. actione, ultima col. C. de tranſact.* Et iſthæc differentia Bart. jure non poteſt defendi *ſecundum Covarru. ubi ſupr.* qui eam quinque fundamentis & rationibus confundit, opinatus liberationem à reddendis rationibus legatam in teſtamento, vel ab herede præſtitam juſſu teſtatoris, reliqua non continere, quia non agitur in hac liberatione de reliquorum remiſſione, nec de liberatione ab actione tutelæ, ſed de non reddendis rationibus, ut patet ex *d. l. ſi quis rationes. & l. Lucius, l. creditor, §. inter cetera, & §. Titia, ff. de liber. legat.* Quam ſententiam adverſus communem præfatam diſtinctionem, veram & tenendam eſſe cenſeo: non enim communem probat *l. ſi quis rationes*, ſiquidem ipſam principio tantum decidit, quod ſi quis rationes exigere vetetur, non impeditur reliquas exigere, quas quis ipſe reliquavit, & ſi quid dolo fecit, qui rationes geſſit, & ſic loquitur, quando quis fuit vetitus rationes exigere. At in 2. part. loquitur text. ille, quando heres damnatur tutori reſtituere, quidquid ab eo exegerit, illa vel illa ratione, vel actionem ei remittere: diverſa igitur hæc ſunt. Unde merito, quod ſi teſtator vetet exigere rationes, non cenſeatur remiſſus dolus, nec reliqua, quia hæc non fuerunt remiſſa: ſecus ſi heredi fuerit præceptum, ut reſtituat tutori, quicquid ab eo exegerit, vel actionem ei remittere, quia tunc expreſſe dolus & reliqua ſunt remiſſa, his verbis per teſtatorem, non vero in primo caſu.

Quo fit, ut ſive teſtator liberet tutorem à reddendis rationibus, ſive jubeat, ut ab eiſdem eum liberet heres, in utraque huiuſmodi ſpecie, dolus nec reliqua ſunt remiſſa, ſed tantum rationum ſcrupuloſa redditio, ut verba legati ſonant. Non enim aliquid intereſt, quod teſtator liberet à rationibus reddendis, vel quod præcipiat heredem, ut ab eis liberet tutorem, *ut optime probat Covar. ubi ſupra.*

Secundo infertur, quod ſi teſtator liberet tutorem ab actione tutelæ, vel jubeat heredem, ut ab ea eum liberet, reliqua cenſeantur remiſſa, *ut ſentit Alber. in d. l. ſi quis rationes.* Quid enim refert, remittat teſtator ipſi tutori actionem, an jubeat heredi eam remittere, & tamen poſteriori caſu reliqua cenſentur remiſſa, *ut in d. l. ſi quis rationes, ad fin.*

Sed nihilominus in hac ſpecie contrarium probo. Imo quod in dubio nihil aliud appareat vel probetur, reliqua non judicentur remiſſa ex text. per locum ab ſpeciali *in dict. §. Titius*, qui loquitur in patre, ut prædiximus. Ergo in extraneo contrarium erit dicendum, etiamſi ab actione tutelæ ſit liberatus, nempe, ut teneatur ad reliqua. Siquidem in caſu *d. §. Caius, & l. Aurelius, §. Mævia*, etiam liberatione legata agitur adverſus tutorem ad res, quæ actione reali vendicari poſſunt, & ad pecunias non debitas, ſed propriasillius, qui liberationem legavit. Ideoque merito Covarr. in hac ſpecie *ubi ſupa, ibi, ideo credideram*, cenſet liberatione legata ab actione tutelæ, judicem variis ex cauſſis, ex qualitate diſceptationis & perſonarum ac præſumpta mente teſtantis rem ipſam æſtimaturum, ut licet in dubio reliqua non judicentur remiſſa, quandoque tamen, & ab eis debitorem liberatum fuiſſe diffiniatur, *ex text. & ibi glos. in d. l. Aurelius, §. filias, ff. de lib. leg.* Et quod hoc idem apparebit ex verbis ipſius liberationis, quæ ita ampla & expreſſa eſſe poſſunt, ut his reliqua videãtur eſſe remiſſa. Unde ſi teſtator gravaverit heredem, ut ratione tutelæ adverſus tutorem non agat, reliquorum liberatio fit, ex *d. l. ſi quis rationes.*

Non tamen omnino probo opinionem Covarr. *ubi ſupra, d. num. 2. ibi, ſiquidem etiam*, dum cenſet, quod reliquis remiſſis hæc peti poſſunt, cum reliqua quæ actione perſonali petantur ea ſint, in quibus redditis rationibus manet tutor ipſe debitor, qua ratione etiamſi liberatio patri tutori legata fuerit, *juxta text. in dict. §. Titius*, opinatur Covari. *a patre* poſſe ea peti, quæ actione reali poſſunt jure vendicare: ſiquidem priori caſu, quando reliqua ſunt expreſſe remiſſa, ea peti non poſſunt, *ut in d. l. ſi quis rationes, in fin.* & in ſecundo de patre, cui fuit remiſſa actio tutelæ, contrarium probet *dict. §. ſi Titius*, niſi ſalvando communem Magiſtrum dicamus, cius opinionem procedere recte poſſe in rebus exſtantibus minoris, quæ vendicari jure optimo poſſunt, hæc enim reliquis ſimpliciter remiſſis peti poſſunt, *ut cum gloſſis, & aliis late probat Padilla in l. cum neceſſitatem num. 7. C. de fideicommiſ.* ſecus de aliis reliquis, quæ tantum actione perſonali peti poſſunt. *Como es el elcance que ſe haze al tutor de dinero, o de otras coſas que aũque le ſon deuidas por razon de la tutela, mas no ſon las miſmas ſuyas proprias, ni*

tiene dominio en ellas. Sicque loquitur textus *in d. §. Titius*, in pecuniis, quas vel venditionibus rerum factis, aut ex omnibus exactis in suos usus convertit, vel nomine suo fœneravit pater tutor, quem filius ejus liberavit ab actione tutelæ in suo testamento: ex hoc namque omnia hæc videntur patri concessa.

37 Quinimo † non solum hæc procedunt in administratione præterita, sed etiam in futura. In ea namque censentur reliqua remissa & dolus futurus, si testator tutori legaverit omne id, in quo damnatus fuerit ratione administrationis. Ita tenet Dyn. *in dict. l. si quis rationes, & ibi Raynerius de Forilivio, & Angel. consil. 85. ad finem, Corneus consil. 313. lib. 1. Franciscus de Pepis, inter Socin. responsa, consil. 282. libr. 2. colum. 6. Crotus in dict. l. nemo potest, colum. 20. Goz. adin. consil. 47. num. 15. & consil. 49. colum. 2. num. 16.* ex text. *in dict. l. si quis rationes*, & Odofredus *in d. l. cum necessitatem, num. 1. Angel. consil. 102. testator, Curt. Senior consil. 66. num. 8. Alexand. consil. 54. nu. 1. lib. 2.* Atque ita ex usu sæpe fieri affirmat Salycet. *in dict. l. cum necessitatem, nu. 1.* prout eos ad hoc refert Covar. *d. lib. 2. variar. resol. cap. 14. num. 4.* & Padilla *in d. l. cum necessitatem, num. 2.*

Sed nihilominus hæc sententia minime vera est neque tenenda, sed potius contraria, nempe, ut quamvis à reddendis rationibus administrationis futuræ, quis liberetur, nihilominus rationes reddere & reliqua solvere teneatur, quamvis liber sit ab exactissima, anxia, & stricta rationum redditione, *text. ubi gloss. & Doctores in l. quidam decedens, ff. de administr. tut. & ita tenet Salyc. in d. l. cum necessitatem, num. 1.* Et hæc est communis sententia, ut late eam probans & plures allegans, testatur eam sequutus Covar. *d. cap. 14. num. 3.* eandem probavit Gregor. Lopez. *in l. 29. tit. 11. part. 5. in gloss. 1.* Est etiam communis & magis communis, ut plures allegans eam sequutus affirmat etiam Padilla *in d. l. cum necessitatem, sub num. 2.* Neque obstat *d. l. si quis rationes*, quia intelligenda est, ubi tractatur de administratione præterita, non de futura, *ita Bart. in d. §. Caius, num. 8. & in d. l. quidam decedens, in princ. 2. oppositionis.* Et hunc intellectum ad *dict. l. si quis rationes*, ut solum intelligatur in dolo de præterito, non in dolo de futuro, testatur communiter approbatum, cum sequutus Alexand. *consil. 62. num. 7. volum. 4. & Segur. in l. si ex legati caussa, num. 3. ff. de verborum obligat. & Padilla in d. l. cum necessitatem, num. 2.* ubi etiam sequitur intellectum, *Bart. ad dict. l. si quis rationes, præcipitatum, nec non & Covar. d. lib. 2. variar. resolut. cap. 14. num. 4. ad fin.*

38 Imo & prædicta † sententia communis adversus priorem opinionem Dyni & sequacium vera est & procedit, etiamsi liberatio legata fuerit, utcunque ab herede præstita ex testamento, quod prædicti Doctores probant & fatentur, quibus accesserunt Paulus Castrens. & Jas. quos refert & sequitur Covar. *ubi supra, num. 3. versic. imo*, ubi inquit, idem esse, ubi testator non tantum tutorem liberaverit ab actione administrationis tutelæ futuræ, sed & testamento scripserit, se tutori legare omne id, in quo contigerit condemnari ratione administrationis: tunc etenim si quid negligenter admiserit levi culpa, in id legatum veniet: non autem si quid dolo fecerit, nec restitutio reliquorum: quia alioqui liberatio legata præberet caussam delinquendi contra Jurisconsulti responsum *in l. convenire. ff. de pact. dotal.* & dolus futurus censeretur remissus, quod iure improbatur, *l. si unus, §. illud, ubi gloss. ff. de pact.* Ita in terminis responderunt Salycet. Corneus, & Jas. *in d. l. cum necessitatem.* Est communis, ut plures allegans affirmat eam sequutus Covar. *ubi sup. d. num. 3.*

39 Ex † his deducens etiam expressim dolum futuræ administrationis remitti non posse, *ut adnotavit in specie Bart. in d. §. Cajus, num. 8.* cui omnes consentire videntur per text. *in d. §. illud, secundum Covar. ubi supra, & in n. 5. versic. 4.* ubi dicit, hanc esse communem omnium sententiam, & tamen Padilla cum communi *in d. l. necessitatem, n. 1. & 2. & in l. actione, n. 1. C. de transact.*

Limitanda † tamen est præcedens communis resolutio, ut non procedat in dolo administrationis commisso in omittendo. Is enim censetur remissus per verba illa, etiamsi sit futurus, *ut jure probat Padilla in d. l. cum necessitatem, num. 4.* 40

Dolus † igitur verus nunquam remissus censetur, nisi expressim, vel saltem urgentibus clausulis, vel saltem ex certa remittentis, scientia eum remissum esse constet, *l. non solum, l. a 2. §. penult. ff. de liber. leg. l. tres fratres, ff. de pact. l. Pomponius scribit, ff. de neg. gest. l. creditor, §. Lucius ff. mandat. l. actione, C. de transact. ubi Curt. Jun. col. penult.* Quod est verissimum, *secund. Covar. ubi sup. nu. 5.* Quod intellige verum in dolo de præterito, *ut constat ex dictis juribus.* Nam dolus futurus etiam expresse remitti non potest, ut modo dicebamus, & utrumque; probat idem Covar. *ubi supra, n. 5. fol. 4.* 41

Ubi *in vers. 5.* † quod dolus præsumtus, etiam quoad futuram administrationem remitti jure potest: facilius tamen censetur remissus dolus præsumtus & reliquorum solutio, quoties agitur de præterita administratione, quam ibi de futura tractatur, ne occasio delinquendi præstetur, *ut ibi etiam docet Covar. in vers. 6. & illud.* 42

Unde, † si in contractu remissionem alicui faciam eorum, quæ male gessit, videor etiam illi remittere dolum commissum, ut cum communi resolvit Padilla *in d. l. actione, num. 6.* ubi *num. 7.* quod quoties ex dolo ejus, cujus est facta remissio, aliquid est apud eum, speciali remissione opus est, *l. Lucius ff. de liber. legat. l. tres fratres, ff. de pact.* 43

Sed † quoties ex eo dolo nullum adest, nec superest administratori lucrum, remissa actione generali verborum formula, dolus commissus in præterita administratione remissus censetur *juxta gloss. communiter receptam in d. l. actione, ut ibi Doctores fatentur, & Socin. consil. 73. lib. 3. colum. 1. Bart. in d. l. Aurelio, §. Caius, nu. 6. ff. de lib. legat.* tametsi contra eam teneat Covar. *ubi supr. sub n. 5.* scilicet, nec tunc verum dolum remitti, sed tantum præsumtum remissum videri. 44

Quinimo † quoad reliquorum remissionem administrationis futuræ, si tutor factus non sit ex eis locupletior, idem probandum est, nempe, quod valeat prædicta remissio, si testator legaverit tutori omne id, in quo damnatus fuerit, quo casu admitti potest Dyni sententia *in d. l. si quis rationes, & sequacium*, quam supr. improbavimus, generaliter tenendo cum magis communi & veriori sententia contraria. Nam in hac ultima specie, nempe quoad reliquorum remissionem administrationis futuræ, si tutor ex eis non sit factus locupletior, valebit prædictum legatum, *secundum Fulg. consf. 25. col. 2. Dec. consil. 178. col. 2. & consf. 192. n. 4. Aym. Cravet. consf. 193. n. 9. Gozad. consf. 94. n. 12. & alios quos refert & sequitur Covar. d. lib. 2. variarum resolutio. cap. 14. n. 5. in vers. 7.* Ex quibus idem esse ait, quoad culpam etiam latam, in omittendo contingentem, & quoad dolum præsumtum, & tandem quoad ea, quæ potuissent à testatore remitti. Nam si ita legatum conceptum sit, quemadmodum Dyn. & sequaces explicant, censentur remissa ea, quæ à tutore ratione doli præsumti & culpæ etiã latæ, omissionis caussa commissæ, exigi poterant, modo factus non fuerit locupletior, quod in specie Fulgos. respondit, cui ceteri adsentiuntur, quamvis Corn. *in consil. 113. col. ult. lib. 1.* existimet prædictum legatum, quoad expressam vel tacitam reliquorum remissionem omnino valere, etiamsi ex reliquis tutor locupletior fiat. 45

Sed præcedens sententia, ut magis recepta, tenenda est.

Sed † quamvis expressim tutori futuro legetur id, in quo damnatus fuerit caussa doli in tutelæ administratione commissi, nihilominus adversus ipsum ob dolum verum agi potest, licet factus non fuerit tutor locupletior, ut probant omnes, qui adversus Dyn. communem opinionem sequuntur *teste Covar. ubi supra, d. n. 5. fol. 8.* 46

47 Ex † præcedentibus deducitur, opinionem præfatam Dyni & sequacium, posse admitti & teneri, id legatum tutori prodesse, si apud iudicem conveniatur ex eo, quo repertorium facere omiserit, erit enim ob id legatum ab ea solvendum, *ut cum Fulgos. Dec. Goz. ad. & Aym. ubi sup. resolvit Covar. ubi sup. fol. uit. & c.*

48 Observandum † tamen est, quod etsi tutor vel curator liberatus per testatorem à redditione rationis administrationis non teneatur de culpa levi: attamen si tutelam administravit sine decreto iudicis, tenetur reddere rationem, quia liberatio relicta non habet effectum, quia intelligitur liberatio à reddendo rationem administrationis collatæ in tempus, quo sibi competit administratio de iure & sic de valida, *argum. l. 4. §. condemnatum. ff. de rei vendic. l. non putavit, §. non quæris, ff. de bon. poss. contra tab.* & quæ incipit competere, postquam est decreta, & sic non intelligitur liberatus tutor, quando administravit de facto ac clam & dolose, sed quando administravit de iure, *ita Carol. Ruin. consf. 70. n. 7. per tot. vol. 4.* Quod in administratione futura recte procedere videtur, sed in præterita sine decreto facta, cum scientia testatoris liberantis adhuc curatorem à redditione rationis, quia tunc illum quoque defectum scienter & prudenter remisisse videtur.

49 Vlterius † prosequendo materiam rationum reddendarum per tutores & curatores, sciendum est, quod primo investigatur, an tutor vel curator fecerit inventarium, *ut per Dec. consf. 178. num. 1. & consil. 192.* & ideo debet exhibere inventarium de bonis pupilli vel adulti, quod facere tenetur, *iuxta late à nobis traditis supra, in 2. part. cap. 1. per tot.* Quod si non exhibuerit, quia non fecerit vel fecerit, sed non legitime, quia non posuit in eo omnes res, vel illas obscure posuit, ex quo est in dolo præsumto, ultra pœnas infamiæ, cui subiacet, & alias, quibus puniendus venit, tenebitur pupillo, quatenus in litem iuraverit, ut ibidem quoq; docuimus, & tenet late alios allegans Mascar. *de probat. 3. tom. conclus. 1392. nu. 1. cum seqq.* ubi limitat, quando probatum fuerit in contradictorio iudicio, consuetudinem stare in regione, ut curatores inventarium conficere non soleant, *prout nos quoq; supra adduximus.*

50 Est † enim inventarium caput omnium rationum, *ut inquit Curt. Sen. consf. 66. col. 8. vers. secund. articulum, decis. Pedem. 147. n. 22. Baeca de decim. tut. c. 2. n. 52 & n. 169.*

51 Hinc deducunt Dd. quod tutor prius debet ostendere introitus, quam exitus, *ut scripsit Nicol. Neapolit. in l. spadonē, §. ratiocinatio, ff. de excus. tut. Firmian. in tract. de Episcopo, lib. 4. 6. part. quæst. 29. Platea in l. 1. in fin. C. de apoch. publ. lib. 10. quos refert & sequitur Baeca d. c. 2. sub n. 169.* ubi quod verisimilius est, Dd. significare, quod in reddenda ratione prius sunt executiendi, quanti sunt reditus & res pupilli, deinde examinandæ impensæ, quas tutor reputat.

52 Confessio † tamen redditus non præiudicat tutori seu administratori, donec acceptetur impensa, & è converso, *l. cum quæritur, ff. de administ. tut. Platea in l. 1. in fi. num. 9. C. de apochis publ. lib. 10. ex gloss. in l. Thais, §. libertatem, ff. de fideicommiss. Cassan. in consuet. Burg. rub. 6. verbo, demrendre, n. 19. Baeca d. c. 2. n. 170.*

53 Quare † instrumentum solum, in quo tutor promiserit reddere rationem cum solutione reliquorum, non habet ex sequutionem paratam, sed via ordinaria id petendum est. Offerendo enim rationem administrator, excludit viam exsequutivam, *ut tenet & probat Baeca d. cap. 2. num. 168.* Quod est verissimum, cum huiusmodi instrumentum ante rationis redditionem & verificationem reliquorum sit illiquidum, & ideo exsequutionem non meretur, ut de instrumentis illiquidis & incertis communiter docent Dd.

Secundo, † tutor seu curator tempore redditionis rationis, debet exhibere libros rationum omnis administrationis rei pupillaris, *d. l. 1. §. officio, ff. de tutel & rat. dist. Caval. in indice suarum decis. 1. part. vers. tut. administrator, & heres, & diximus supr.* saltem unum librum, quem conficere tenetur de administratis, *Angel. consil. 277. & Socin. consf. 92. col. 2. & consf. 9. num. 18. lib. 2. Bald. consf. 353. ad evidentiam præmittendum. lib. 1. Roman. consil. 118. quoad primum, in 2. dub. & con. 413 quoad primum, in quo quæritur, in prin. Ias. consf. 219. colum. 2. lib. 2. Dec. consf. 178. num. 1. Goz. adin. consf. 17. lib. 2. decis. Delphinat. 413. & 414. Roland. à Valle d. consf. 49. num. 20. Baeca d. cap. 2. n. 171. & Mascard. de probationib. 3. tom. conclus. 1392. nu. 8.* ubi quod præsumitur esse in dolo & in litem iurari potest contra eum per adultum, ob librum rationum non confectum vel non exhibitum, *ut tradit Augustin. Bero. consf. 128. num. 12. vol. 2. & Socin. d. consf. 159. num. 3. vol. 2. & Grat. consf. 19. 29. lib. 1. Caro. Molin. in consuet. Parisien tit. 1. §. 6. 7. gloss. 6. n. 30. Baeca d. cap. 2. num. 181. Ioan. Garf. de expens. & melior. cap. 20. num. 22. vers. contra hunc qui non, &c. Menoch. alios allegans de arbitr. iudic. cent. 3 casu 208. num. 19. Roland. à Valle d. consf. 49. num. 24. volum. 1.* ubi *num. 25.* idem dicit, si confecerit & exhibuerit, sed minus legitime & legaliter, ut quia multos redditus & fructus percepit ac pecunias exegit, quas non posuit ad introitum in libro rationum, vel in eo dicit, solvisse pecunias pro pupillo, quas vere non solvit, quia cum arguatur in eo dolus & falsitas in præiudicium pupilli vel adulti. 54

Et † convertendo eius pecunias in propriam utilitatem posset dici prædo. *ut per Alexand. Imol. & modernos in l. Pomponius, §. & facta, ff. de acquirend. posses. & eundem Alexand. in l. stipulatione, ff. eodem tit.* similiter contra eum iuratur in litem, *vt ibi late probat Roland. à Valle num. 6. cum seqq.* & idem probat Menoch. *ubi supr. num. 16. & late plures allegans Anton. Galeat. Malvas. consil. 113. num. 8.* Idemque est in alio quovis negotiorum gestore, thesaurario, & similibus, & in matre usufructuaria, [redacted] *ubi supra, num. 30. & cum eo Menoch. ubi supra, num. 17. & 18. & Hieron. Gabriel. nu. 3. in loco statim citando*, ubi quod librum conficere tenetur, & in forma rationis, ut singulariter omnia contineat, ita ut reperiri possint falsa & vera, alias tenebuntur ad interesse, & optime per Malvas. *ubi supra, num. 6.* ubi sigillatim refert, quod ponendum est in dicto libro tutoris & cuiuslibet administratoris. 55

Et † quamvis amicus negotia amici gereus gratis, non teneretur librum conficere ita exacte & diligenter, ut alias iura fieri mandant, certe debet eum conficere, quia teneatur rationem reddere, quæ sine libro saltem negligenter & inepte confecto reddi nequit. Calculus namq; fieri non potest, si vel non omnia vel falso aliqua scribantur, *Ang. consf. 277. Ruin. consf. 69. vol. 2. quos refert & sequitur Hier. Gab. consf. 148. n. 5.* 56

Qui † *n. 9.* tenet, quod liber rationum in aliquo falsus, præsumitur totus falsus, & nulla fides ei dabitur, *secund. ānoc. Paul. & Ias. quos ibi ad hoc refert & sequitur.* 57

Quod † si tutor, qui descripsit de introitibus pertinẽtibus ad dictam administrationem, illos miscuit cum rationib. suis, quas tenebatur habere separata à rationibus pupilli, talis culpa deprehenditur in eo, ut propter hoc iuramẽtum in litem præstari possit, *ut cum Soc. d. consf. 159. col. 2. vers. 2. probat. & aliis tenet Rol. à Val. d. consf. 49. n. 31. vol. 1.* ubi *n. 32. & 33.* q; nõ est dignus excusatione, si dicat *libros nõ habere vel amisisse*, q; nõ creditur, nisi hoc, pbet q; eius officiũ erat diligẽter custodire, unde præsumtio est, 58

est, quod malitiose occultet, *iuxta notata in l. si quis ex argentariis, §. penult. ff. de edend. Anchar. consil. 317. in caussa, col. 3. quem sequitur Soc. d. consil. 159. col. 4. vers. sed premissis, vol. 2. & Baeça d. cap. 2. n. 180.*

59 Præterea † observandum est, duas ob caussas quæri posse, *an negotiorum gestor teneatur librum conficere.* Vna, ut sciatur, utrum propter eum non confectum teneatur ad interesse probandum iuramento in litem, ut supra: altera, ut saltem teneatur & condemnetur ad interesse vere, vel præsumtive probatum, consideratis redditibus & expensis, prout cognosci potest, eum bene vel male administrasse. Primo casu res maiorem difficultatem habet ex his, quæ tradit Corn. *cons. 83. vol. 4.* Nam hoc respectu inspicienda est qualitas negotiorum, & cõcludi forte posset contra administratorem librum & cetera non conficientem, *ex traditis per Soc. cons. 213. Ang. cons. 277.* In secundo vero casu negotiorum gestor, proculdubio ad interesse ex actis probatum tenetur; *ita tenet Hier. Gab. cons. 148. n. 3. lib. 1.*

60 Tenetur † quoque tutor vel curator reddere pupillo librum rationum finita tutela vel cura, *arg. l. fin. §. inter cetera, ff. de lib. legat. l. si ita fuerit. vers. in reliquis, ff. de manumiss. testam. tradit late Ias. cons. 253. n. 20. cum seqq. vol. 3. & cum aliis Rol. à Valle d. consil. 49. n. 21. lib. 1. Baeca de decim. tut. cap. 2. num. 179.* Vnde tutores, qui finita tutela non reddunt tales libros rationum ipsis minoribus, sunt in dolo præsumto, quod sordide administraverint, *secundum Pet. à Ancha. consil. 317. incipit in caussa, quæ vertitur inter Iacobum, col. 2. Soc. consil. 159. col. 1. vol. 2. Ias. d. cons. 253. n. 20. cum seqq. & Baeca ubi sup.* & iurari potest in litem ad interesse, *Alex. consil. 74. n. 2. lib. 7. Ias. ubi sup. n. 22. & Baeca ubi supra, & plures allegans Menoch. de arbit. iud. lib. 2. cent. 3. n. 16.* ubi *n. 21. cum seqq.* id limitat in aliquibus casibus.

61 Et † non solum tutor, verum etiam eius heres, tenetur tradere librum rationum, *vt l. 1. & 2. C. de hered. tut. & tradit Franc. Marc. decis. 145. num. 181.* Obligatio namq; ad reddendam rationem, ita heredem administratoris adstringit, sicut & administratorem, & adversus heredem administratoris transit eadem actio, quæ competebat contra ipsum administratorem, ut scilicet rationem reddat de administratis per defunctum, *l. tut. C. arbi. tut. l. omnes tut. ff. de neg. gest. l. 3 §. hæc actio, ff. eod. tit.* Et ita in specie de tutore, qui administravit & eius herede, respondit Rom. *consil. 403. n. 2. in fin.* quem refert & sequitur Dec. *consil. 110. n. 7. vers. sic.* Et ita redditio rationum, *& Decian. respons. 85. n. 24. vol. 2. & respons. 94. n. 22. vol. 3. expressa l. fin. ad fin. ubi e ejus heredores. tit. 16. part. 6.*

62 Quomodo † autem, & qua forma, & ordine debeat esse confectus liber hic rationum, & quid continere debeat, egimus late *in nostro tract. de iuram. confirm. 1. part. cap. 40. nu. 1. cum seqq. & supra, in hoc lib. 2. part. cap. 1. & tradit bene Malvas. consil 113. n. 6. & Menoch. ubi supra, num. 20. & Doctor Castell. in suo tract. de cuentas, in 7. part. per totam.*

63 Generale † autem est omnium gerentium negotia aliena, qui tenentur rationem reddere, ut conficiant librum vel codicem rationum de his, quæ pervenerunt ad manus suas, quoniam impossibile est rationem reddi, nisi ostendatur liber rationum, in quo accepta & data, & introitus & exitus sint descripta, quod reddi possit ratio: Oportet enim rationes atque librorum volumina offerre legenda primum, deinde computanda, ut explorari possint imputationes, an probe vel improbe referantur accepta & data, *l. cum servus, ff. de condit. & demonstr.* ubi est optimus textus, nam cum rationem reddi à capite sit necesse, *l. argentarius, §. edi, ff. de edend.* quo modo caput ac finis rationibus incompositis & reductis in codicem potest fieri? Certe nullo modo. Ita singulariter ratiocinatur Angel. *consil. 277. num. 3. dub. 6. Socin. & Dec. quos refert & sequitur Roland. à Valle d. consil. 49. n. 22. & 23. vol. 1. Baeca alios referens de decim. tut. cap. 2. n. 175. & optime Carol. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 6. n. 16.* ubi quod in libris rationum debent omnia sigillatim, clare, & explicite describi & exprimi, tam in receptis, quam in impensis & in capitulis ab eis dependentibus. Cum enim per singula & clare fit declaratio & computatio, facile veritas aut falsitas deprehendi potest, non quando generaliter & sub involucro, & quod non sufficeret in genere complecti tantum receptum vel tantum impensum, nec talis ratio esset admissibilis; sed debet contineri nominatim à quo receptum & quãtum, & ex qua caussa, & qua die, quando sine expressione diei non potest intelligi, quid sit illud, quod datum refertur vel acceptum, sed esset incertitudo: secus si ex omissione diei non emergat incertitudo, nec ambiguitas, quia sufficit designare annum, mensem, vel aliud tempus accepti vel dati, puta vindemiarum, vel messium, *sequitur Baeca d. cap. 2. n. 182. & Ioan. Garf. in tract. de expensis, & melior. cap. 20. n. 23.*

Superiorem † generalem conclusionem limitat Carol. Molin. *ubi sup. d. n. 15. ad fin.* duobus modis. Primo, ut intelligatur in administratore universali vel generali plurium rerum, vel etiam unius rei, quæ tamen redditus vel impensas habet: secus si utroque careat: tunc enim inventario, nec libro rationum, nec calculo opus est. Secundo, si forte utilius erat, vel omnino expediebat ei, cuius res administrabatur, nec † inventarium, nec rationum libros confici, *per l. 2. §. tractari, ff. de administ. tut. sequitur Ioan. Garf. ubi sup. n. 22.* 64

Tertio † modo potest limitari in fratre vel sorore administrante bona communia, maxime inter nobiles & egregias personas: licet enim teneantur reddere rationem claram & distinctam, non tamen ita stricte, nec ita scrupulose est exigenda ab eis. Vnde sufficeret si exprimant, quantum verisimiliter in anno expenderint pro familia, vel pro cultura agrorum, aut custodia territorii, nec exigendi sunt ad minutam specificationem, *vt pulchre decidit Panormit. consil. 12. ut clare in 6. dub. vers. tertius casus, lib. 1. sequitur Socin. consil. 73. circa primum, colum. 1. l. 1. & in consil. 40. circa primum, num. 2. lib. 4. Corn. consil. 24. in fin. vol. 1. Hieronym. Gabriel consil. 148. num. 3. Carol. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. num. 18.* ubi hoc sane intelligendum esse ait, dummodo illud generale capitulum sit verisimile; & non sit aliqua sinistra præsumtio in contrrarium, sive ex qualitate rei impensæ, sive ex qualitate personæ aut aliunde: Item nisi ad onus strictæ redditionis rationum suscepta fuerit administratio, *sequitur etiam Baeca d. cap. 2. num. 182.* 66

Hæc † tamen tertia limitatio vera est & procedit, quando consanguineus, puta frater administrasset tantum iure fraternitatis, secus si ut tutor vel curator: tunc enim tenebitur diligentem & exactam reddere rationem, *secundum Soci. consil. 46. cum. præsenti, col. 1. lib. 1.* quod verum putat Carol. Mol. *ubi supra, n. 29.* hactenus, ut exactius & strictius teneatur, quoniam expressa & solemnis obligatio, forma & vis publici officii magis obligant, & plus operantur, quam privatim suscepta negotiorum gestio. Et hoc insuper intelligit, nisi illi, quorum bona administravit, erant minores, quorum tutelam vel curam suscipere vel providere tenebatur: tunc enim putat, non debere eum in aliquo relevari, nec melioris conditionis esse pro eo, quod neglecta contra ius qualitate tutelari & auctoritate iudicis, administrationi se immiscuit privatim, ratione consanguinitatis tantum, *de quo supr. alio cap. diximus.* 67

Quarto † modo limitatur, quando apparet certum opus & impensam factam esse, nec commode potuit, aut nunc potest rationarius eam impensam per minuta declarare: tunc enim sufficiet dicere in talis, puta ædificio tantum fuisse impensum; idq; per inspectionem & verisimilitudinem operis, aut per æstimationem peritorum probare, *secundum Bart. in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonst. Molin. ubi sup. n. 19. & latius n. 28.* 68

69 In † summa igitur, redditio rationum quatuor complectitur, codices edi, calculum poni, reliqua reddi, culpam solutione purgare: *ita Bald. in l. cum testamento, C. de testamento manumiss. Ias. cons. 253. n. 15. lib. 3. & cons. 253 n. 15 eo. lib. 3. & cons. 100. lib. 4. Baec. ubi sup. d. c. 2. de decim. tut. n. 176.* Et ratio reddenda est plene & bona fide, *ut cũ Bal. inquit ibi Baec. n. 185.* sed plura congerit Cast. *in libro de cuentas, 4. par. per tot.* q; constat latius ex sup. adductis.

Carolo tamen Molin. *ubi supr. n. 14.* magis arridet doctrina I Ctorum *in l. cum servus, & in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonst. & l. si statu libera, §. si. ff. de stat. lib. & l. si ita fuerit, 1. §. quæst. hæc. ff. de manum. testam.* nempe quod rationum redditio duo tantum complectatur, primum in facto, videlicet rationem, volumina, cautiones, instrumentaq; actus sui exhibere & tradere, & rationes legendas percontandas & dispungendas atq; executiendas offerre, secundo in dando, videlicet reliqua solvere.

70 Deniq; † ratio reafiter & cum effectu est reddenda & à capite, *l. argentarius, §. edi, l. si quis ex argentariis, §. rationes, ff. de eden.* & calculatio necessaria est, alias non potest vere reddi ratio.

71 Et † liberatio facta absq; calculatione nihil valet, *vt cum aliis tenet Baec. d. c. 2. n. 152. & 177. diximus late in nostro tract. de iuram. confirm. 1. par. c. 40. n. 10. & 19.*

72 Ex † brevitate namq; temporis præsumitur rationem recte redditam non fuisse: Si enim tempus adeo breve fuit, ut impossibile esset fieri calculationem, liberationi nihil prodesset, & debet reddi ratio eius, quod tutor administrare debuit & non administravit, atque eius, in quo tutor ex caussa fideiussionis pupillo astringitur, *vt probat Baeca d. c. 2. n. 177.*

73 Nec † sufficit solvere reliqua, sed precise est cõputanda ratio, *vt l. non solum, §. is qui, ff. de lib. leg. Ias. con. 219. l. 2.*

74 Et † tutor, qui aliqua supprimit in libro rationum, præsumitur habere animum furandi, *l. si pupillus, §. sed si quis, & ibi Bart. ff. de neg. gest. Ias. d. con. 219. n. 3. cum seqq. lib. 2. & cons. 253. nu. 16. vol. 3. & Aret. in l. Pomponius, §. accessionis, n. 37. ff. de acq. poss.*

75 Et † non dicitur reddidisse rationem, qui non solvit reliqua, *d. l. non solum, §. is qui reddere, ff. de liber. legat. l. cum servus, ff. de condi. & demonst. Ang. cons. 175. Ias. d. cons. 253. n. 18. Baeca d. c. 2. n. 178.*

76 Deinde † noviter inventa, si non sint posita in invẽtario, debent poni in libro rationum, *l. si. §. tali, C. de curatore furios. Speculi. in tit. de instrum. edit. §. dicto alias iuratur in litem, l. 1. §. officio, & ibi gl. & D. ff. de tut. & rat. distrah. Cassan. in consuet. Burg. rub. 6. §. 6. verbo, den rendere, n. 9. Baec. d. c. 2. de decim. tut. n. 182.* qui *à num. 6. cum seqq.* novem requisita congerit, ex parte tutoris rationem reddentis, quæ ipse tenetur facere.

77 Illud † tamen hic est videndum, an si tutor referat in capite rationum tutelæ administratæ, se recepisse à debitoribus pupilli debitas pecunias vel alias appareant apochæ de solutione illi per eos facta, ita prosint debitoribus, & eos ita liberet, ut pupillus non possit ab illis aliquid petere. Et quidem in hac quæstione Paul. Cast. *cons. 34. ego Paulus, n. 2.* tenet partem affirmativam iuxta tex. quem dicit esse expressum *in l. Lucius, la. 2. §. tutelæ, ff. de administ. tut. iuncta gl. verb. apochæ:* ubi apochæ tutoris, in quibus confitetur se recepisse à debitoribus pupilli, probant vere contra pupillum, licet Bart. ibi sequendo alios destruat illum tex. in glossa, dicendo, quod imo illæ apochæ continebant veram solutionem factam tutori, & quod si continerent confessionem, non probarent, sed eum improbat Paulus de Castro, *ubi supra*, tenens, quod prædiximus, quam sententiam Pauli alii sequuntur, quos citat Menoch. *cons. 39. n. 8. vol. 1. & Tiraq. de utroq; retract. tit. 1. §. 1. gl. 18. n. 90.*

Nihilominus contraria sententia Bar. communis est, imo quod neq; tutor, curator, exsequutor aut alius administrator per simplicem suam confessionem faciant fidem de recepto in præiudicium pupilli minoris heredum & aliorum, nisi de numeratione aliter appareat, *vt voluerunt Bart. in l. 2. §. ult. n. 6. & ibi communiter Dd. ff. si cert. pet. & refert plurimos ita tenentes, Tiraq. ubi sup. in 1. loco, n. 82. & in 2. loco, n. 12.* ubi *n. 13.* inquit & affirmat hanc esse communem opinionem, licet nonnulli refragentur, *sequitur & communem dicit plures citans Masc. 1. tom. de prob. concl. 369. n. 6.* quam sententiam in terminis nostri prædicti tutoris & curatoris, &c. sequitur pluri- 78
mos congerens Masc. *d. 1. tom. concl. 370. num. 1.* ubi dicit communem cum Tiraq. *ubi sup. sequitur etiam D. Castel. in suo tract. de cuentas, 8. part. fol. 23. col. 1. refert alios & sequitur Men. ubi sup. sub n. 63.* dicens, quod non obstat tex. *in d. §. tutelæ*, quia ibi exstitit sola tutoris confessio, sed vere fuit numeratum, quod constat ex eodem tex. ibi *si tempore administrandæ tutelæ debitores tutori tutelam gerenti solvissent.* observa conditionem ad veram solutionem & sic numerationem esse relatam. Sola igitur confessio de recepto, nisi numeratio probetur, non sufficit, & sic verior apparet hæc communis sententia, secundum quam in praxi soleo consulere debitoribus, in mandatis procuratoribus datis ad recipiendum & exigendum pecunias, nempe ut instrumento solutionis faciant fidem fieri per notarium de vera numeratione, nisi alias mandatum extendatur ad confitendum etiam recepisse solutionem, prout pluries contingit, quo casu cẽseo hoc sufficere, quia alias inanis & supuacanea esset, & redderetur clausula illa contra Bar. *in d. l. 2. §. si. n. 7.* qui communiter ibi per Dd. & alibi reprobatur, dum *d. n. 7.* tenebat, quod, etiamsi in instrumento procuratoris diceretur, *facio te procuratorem ad accipiendum pecuniam mutuo, & ad confitendum te recepisse pecuniam & ad promittendum*, &c. eodem modo dominus non posset conveniri ex illo instrumento, quia illa verba, *ad confitendũ te recepisse*, intelliguntur secundum pecuniam receptam quamvis Bart. *ubi sup.* sequatur D. Cast. *ubi sup.* sed fallitur evidenter in hoc Bart. siquidem dominus expresse constituit eum procuratorem, non solum ad recipiendam pecuniam mutuo, realiter & actualiter, sed etiam ad confitendum, eas recepisse & sibi imputet dominus, qui tam latam potestatem dedit procuratori suo: non enim deciipiendi sunt contrahentes cum procuratoribus absentium, ita expressum mandatum habentibus, *vt in proposito*, licet Paul. de Cast. *cons. 337. incip. primo quæritur, n. 11.* Ant. de But. *& recentiores in c. si cautio, de fide instrum.* & Mascard. *ubi sup. n. 8.* teneat opinionem Bart. *ubi sup. d. num. 7.*

Communis † præfata sententia procedere videtur, etiam in confessione Prælati de recepto à debitoribus Ecclesiæ: hæc namq; confessio Ecclesiæ non præiudicabit, nisi de solutione vere constet, quia tutor & Prælatus æquiparantur, *Abb. in c. edoceri, col. 1. de rescript. Menoch. in tract. de recup. poss. remed. 9. n. 106. idem Men. d. cons. 39. n. 6. & 34.* quamvis maior sit potestas Prælati in administratione bonorum Ecclesiæ, quam tutoris in bonis pupilli, *iuxta gloss. in c. ult. 6. q. 3. Abb. in c. auditis, col. 2. de in integ. restit. Pel. in c. cum deputati, num. 9. de iud. & alios.* nihilominus tamen hanc extensionem contra Paul. *ubi supra*, & alios, quos citat Menoch. *d. cons. 39. num. 24. & 25.* ex pluribus probat latissime respondens fundamentis contrariis ipse Menoch. *ibid. nu. 26. cum seqq. usq; ad fin. cons. qui num. 54.* refert plures auctores tenentes confessionem Prælati non nocere Ecclesiæ & successori, *iuxta gloss. in cap. dudum, el 2. vers. de veritate, in fin. de elect.* & ita communiter omnes sensere secundum Rom. *consil. 489. num. 1.* & Mascar. qui alios refert *de probationibus, 1. tom. conclus. 367. n. 1.*

Sed adhuc distinctio Pauli Castr. *ubi sup.* nempe quod quando confessio Prælati tendit ad liberandum ali-

quem, & consistit in facto proprio, veluti si confiteatur sibi solutum fuisse, per quod liberantur debitores, præiudicet Ecclesiæ absq; consensu Capituli, probet & pro veritate habeatur: secus si tendat ad obligandum, & voluntarie fuerit facta à Prælato, verior videtur & tenenda, quam alios allegans sequitur Mascar. *ubi supra, num. 7. & 8.* sic intelligens & limitans communem sententiam, *de qua sup. n. 77.*

Limitatur † primo dicta communis sententia de tutore, curatore, exsequutore, & alio administratore, ut non procedat in iudicio contentioso, in quo confessio facta nocet, ut in tutore tradit Rom. *cons. 389. n. 3. per notata in l. certum, §. sed an ipsos, ff. de confessis, l. 2. §. quod observari, C. de iuram. cal. & in l. 1. C. de confess.* secus vero, si extra iudicium, & parte absente, quia tunc non probat, & sic non nocet pupillo, *vt consuluit consil. 70. n. 2. vol. 4. & cavit Iurisconsu. in l. certum, §. si quis absente, ff. de confess.* & in terminis sequitur hanc limitationem Mascard. *d. conclus. 370. n. 2. & 3.* ubi *n. 4. limi. 2.* præfatam communem sententiam, ut non procedat, si confessio facta sit per tutorem, vel alios in inventario publico & solemniter confecto, quia tunc plene probat, etiam facta extra iudicium & absente parte, *secundum Ruin. ubi supra, nu. 2. ad fin.* sed & alias plures limitationes congerit Mascar. *conclus. 367. n. 4. cum seqq.*

80 Tenetur † quoque tutor pecuniam pupillarem convertere in emtionem prædiorum venalium, *Bart. in l. tut. qui repertorium, §. si post, ff. de administ. tut. Dec. cons. 178. col. 1. & cons. 192. col. 1. & cons. 430. col. 2. Rolan. à Valle cons. 49. nu. 34. vol. 1. Ant. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. num. 9. Decian. respons. 85. num. 32. vol. 2.* plures allegans, ubi quod tenetur ad interesse honesti lucri, *Ias. cons. 253. num. 6. ad fin. & nu. 17. vol. 3. diximus late supra, in 2. par. ca. 9. per totum.* Quod procedit, quando probatum esset ipsam pecuniam fuisse sufficientem ad illorum emtionem, *ut notat Pa. de Cast. cons. 140. col. fin. vers. super quinto, quem sequitur Dec. d. cons. 178. in fin. & Rolan. à Valle d. cons. 49. num. 34.* vel etiam pecuniam deponere, ad licitum, & honestum lucrum apud fidum mercatorem, *vt sup. resolvimus*, reducentes id ad praxin in his regnis.

81 Alias † in redditione rationis tenetur tutor vel curator ad interesse, declarandum per iuramentum in litem, *secundum Dd. ubi supr. teste Roland. à Valle d. cons. 49. nu. 35.* vel secundum ipsum, si non dederit ad honestum lucrum, *ut per Bart. in d. §. si post,* & quando tutores vel curatores pecuniam minorum otiosam tenuerunt, ad interesse obstricti sunt, *ut tenet Grammat. decis. 103. Illustris Marchionissa, n. 22. quem refert & sequitur Anton. Piag. ubi supr. d. q. 19. sub, n. 9.* ubiq; similiter ad usuras conveniri poterunt usq; in diem, in quem administratæ tutelæ & curæ rationem reddiderint, nisi prius eas offerant aut deponant, *d. l. tutores, §. si. & l. tutor pupillo, ff. de adm. tut. Lud. Rom. cons. 139. proposita, q. n. 4.* Hodie apud nos hoc interesse ad redditus annuos emi solitos, in provincia reducitur, *ut probavimus ubi supra.*

82 Limitantur † tamen superiora modo proxime dicta, ut non procedant, ubi multum æs alienum pro minore tutores vel curatores eius persolverint, vel eum à multis pensionibus aut effectibus effrancaverint, *secundum Cardin. Paris. consil. 96. in præsenti causa, num. 35. lib. 1. & Ant. Piag. d. q. 19. num. 9. ad fin.* Intellige tamen, nisi his solutis, & aliis necessariis impensis adhuc pecunia minoris otiosa remanserit in ea quantitate, quæ commode posset in emtionem prædiorum vel in alium licitum lucrum converti aut collocari: tunc enim in hoc residuo tenebitur ad licitum interesse, minori persolvendum per supradicta.

83 Si † tamen tutor vel curator post decretum præsidis sublata pecunia, quæ ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi prædium comparaverit, est in electione pupilli vel adulti, utrum malit rem emtam sibi capere, vel pecuniam cum usuris legitimis, quia ille pecunias minoris in suos usus convertit, *text. ubi omnes nostri in l. si curat. 3. C. arbitr. tutor. l. si ut proponis, C. de rei vend. l. tut. qui repertorium, §. si post, ff. de administr. tut. Baeca de dec. tut. cap. 18. n. 24. Ant. de Fano de pignoribus 2. memb. 5. par. n. 19. & in 4. memb. 2. part. n. 158. ad fin. & n. 163. etiam ad fin. Ant. Gom. in l. 53. Tauri, n. 36.* ubi ampliat, ut idem sit, eadem ratione in furioso, prodigo, vel aliis, qui sub cura & administratione sunt.

Eandem † conclusionem principalem approbat expresse *l. Regia. 49. in versic. o si fuessen de menor, &c. tit. 5. part. 5.* Sed hanc conclusionem intellige veram, dummodo minor omnes possessiones capiat. Non enim est audiendus, si pro parte velit suam pecuniam, & pro parte possessiones emtas, *ut in l. cum quæritur, & in l. tutor, §. si post, ff. de administr. tut. Baeca post Molin. de decim. tut. cap. 18. sub n. 24. vers. dummodo.* 84

Si † vero non esset tutor vel curator, sed aliquis extraneus, qui emeret de pecunia minoris, tunc res emta non efficeretur minoris etiam in subsidium, sed erit ei tacite hypothecata pro sua pecunia, *ut probat expresse l. 25. in princ. tit. 13. part. 5. & ibi Greg. Lopez. in gloss. 1. idem Greg. Lop. in d. l. 49. in gloss. en guarda, per tot.* & dicta tacita hypotheca minori competens hoc casu erit cum privilegio antelationis, aliis creditoribus anteriorem generalem hypothecam in bonis eiusdem debitoris habentibus, *ut in l. idem quo, ff. qui pot. in pignor. hab. & ibi gl. Bart. & alii Ant. de Fano ubi sup. & iterum in 4. memb. 2. part. num. 163.* 85

Contrariam tamen sententiam, imo quod in hac specie res emta cum pecunia minoris per extraneum, qui non sit eius tutor vel curator, in subsidium, nempe quando emtor non est solvendo pecuniam, efficiatur ipsius minoris, tenent Thom. de Forlivio, & Bart. *in l. si ut proponis, C. de rei vendic. & in l. filiæ, per tex. ibi, ff. de solut. Dd. in l. 2 ff. quando ex fact. tut. Bart. & communiter Dd. in l. si ut proponis, C. de rei vendic. teste Ant. Gom. qui eã sequitur in d. l. 53. Tauri, sub n. 36. ibi, quod sibi intelligo.*

Quæ opinio sequentibus fulcitur fundamentis. Primo, *ex d. l. filiæ, ff. de solut. ad fin.* ubi probant, quod non videntur bona fide soluta matri, quæ ius administrationis in bonis filiæ suæ pupillæ non habebat, pretia rerum eiusdem pupillæ per argentarios venditarum, quibus eas vendendas mater dedit, si ipsi argentarii sciebant res esse pupillæ, & sic non liberantur, si mater solvendo non sit.

Secundo, † *ex l. uxor marito, 56. ff. de donat. inter vir. & ux.* ubi probatur, quod res emta ex pecunia uxoris donata viro, revocata donatione per ipsam, marito non existente solvendo, vindicari potest. Ergo idem videtur dicendum in proposito nostræ quæstionis. 86

Sic † licet res emtæ ex pecunia dotali dotales esse videantur, *l. res quæ, 55. ff. de iure dot. d. l. 49. in vers. O si fuessen los dineros, de la dote, tit 5. part. 5.* Quod est intelligendum, quando res emta est ex voluntate mulieris, alias secus, *ut in d. l. Regia expresse probatur, ibi, con voluntad de ella. ubi Greg. Lopez. in gloss. voluntad della*, idem probat iure communi, *ex l. ita constante, & in d. l. res quæ, ff. de iure dot. ubi gloss. 1.* id expresse observavit, glossa etiam *ex l. ex pecunia, C. de iure dot. & in l. 1. C. si quis alt. vel sib. verb. constituta, sequitur Tiraquell. de utroque retract. tit. 1. §. 32. gloss. unica, n. 16. Socin. in reg. 343. full. 4. ex Alex. in l. si cum dotem, §. fin. n. 4. ff. sol. matrim.* 87

Attamen † in subsidium, quando vir non est solvendo, etiamsi uxor emtioni non consenserit, res emta ex pecunia dotali, efficitur quoq; ipsius, & dotalis esse videtur, *iuxta gl. in d. l. 1. verb. constitut. C. si quis alt. vel sib.* quæ ad hoc allegatur. Et licet ipsa hoc mihi non probet, attamen ita tenet Bar. *in d. l. si ut proponis, C. de res ven.* & Bal. 88

fine. 1. §. & quia vidimus, n. 12. de his qui feud. dar. poss. & Bal. Novel. *de dot. in 7. par. princ. privil. 15.* & Joan. Bapt. de S. Blas. *in tract. de dote, in 2. con. priv. 106. n. 6.* dicit communem Ripa *in l. 1. n. 21. ff. in quib. caus. pig. vel hypoth. tacit. contrah.* Ergo idem videtur dicendum in proposito, ut re minoris vendita per extraneum & ex pretio eius alia re emta in subsidium extraneo non solvendo existente, dominium prædictæ rei emtæ efficiatur ipsius minoris.

His tamen non obstantibus tenenda est prima opinio, quæ verior est & probata *in d. l. Regia.* Nec obstant fundamenta supra in contrarium adducta, & non quidem primum *d. l. filiæ*, quia tantum agit de liberatione argentariorum, de quibus ibi ab obligatione personali, & ideo non probat contrariam sententiam, *secun. Bal. & Saly. in d. l. si vt proponis, quos refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. 49. in gl. en guarda.*

Non obstat secundum, hoc est, *d. l. uxor marito, cum sup. adiunctis*, quia loquuntur in uxore respectu mariti, cui subest ipsa mulier, ideoq; nimirum ut res emta per maritum ex pecunia dotali etiam sine voluntate uxoris efficiatur ipsius in subsidium, marito non existente solvendo, ut observat Greg. Lopez. *in d. l. 49. in gl. voluntad de ella*, ibi, *si tamen sine voluntate loquens in re emta ex pecunia dotali*, & etiam in casu & specie, *d. l. uxor*, sicut efficitur pupilli res emta per eius tutorẽ ex pecunia pupilli, si ipse eam malit habere, quam pretium cum usuris.

86 Et † licet verum sit, quod etiamsi res ematur ab extraneo de pecunia dotali, quinon sit solvendo, adhuc detur mulieri utilis rei vendicatio ad rem, favore dotis, *arg. d. l. uxor marito, & tenet Bald. etiam in l. in reb. col. fin. C. de iure dot.* attamen si huiusmodi extraneus, qui emit rem de pecunia dotali, vel si vir vendidit alii tertio possessori, & conveniatur ab uxore utili in rẽ, actione in subsidium viro non existente solvendo, & talis extraneus emtor seu possessor offerat æstimationem rei mulieri agenti, liberabitur à rei vendicatione, *secund. Socin. cons. 224. eleganter & subtiliter vol. 2. vt in auth. contra rogatus, & ibi Bal. C. ad. Treb. quem refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. 49. in gl. voluntad de ella, ad fin. & D. Covar. alios referens adversus Ant. de Fano in pract. quæst. cap. 28. sub n. 8. vers. sed si uxor*, ubique vere, licet sit utilis rei vendicatio, tamen hæc non differt quoad restitutionem dotis ab hypotheca, quamvis quoad prælationem & alios effectus possit differre.

90 Venit † præterea in redditione rationis, ut administratores prædicti ostendant debitores, cum quibus contraxerunt, eius conditionis tempore contractus fuisse, ut diligens paterfamilias his crediturus fuisset, *l. qui sub conditione, ff. de conditionib. & demonst. Roman. consil. 413. Socin. consil. 92. col. 2. num. 7. vol. 4. Rolan. à Valle consil. 49. num. 36. vol. 1. alias tenebitur, ut per D. Castel. in loco infra, n. 95. citandum*, ubi ampliat & declarat.

91 Similiter † tenetur tutor vel curator restituere adulto instrumenta, alias potest adversus eum ob dolum vel latam culpam in litem iurari, *l. adverf. & lis qui, C. de in litem iur. an. & utrobiq; gl. & Dd. Rolan. à Valle d. consil. 49. n. 37. l. 6. tit. 11. part. 3.*

92 Tenetur † quoque tutor & curator sibi consignata, non legitime alienata, tanquam reliqua restituere, *l. 1. §. 1. ff. de tut. & rat. distrah. l. tut. C. arbit. tut. non tat post gl. Bald. in l. cum testam. C. de manumiss. test. Socin. d. cons. 92. col. 2. & Anton. Piag. de tut. & curat. quæst. 19. n. 8.*

93 Debetque † rationem reddere fructuum & redditum, secundum quod communiter percipi potuissent, *vt cum aliis tenet Baeca de decim. tut. c. 2. n. 184.* Vbi † *nu. seq.* quod licet in inventario sint scripta aliqua bona mobi-

94 lia, tutor non teneatur ea exhibere, si probet verisimile esse, illa esse corrupta vel consumta secundum naturam suam, *ex Bart. & aliis, quos ad hoc ibi citat.*

Insuper † tenentur tutores & curatores, si steterunt in mora exigendi nomina debitorum, & ipsa fuerint deteriorata, *l. tutores, §. adolescens, & l. debitorib. C. de administ. tut. D. Castel. in suo tract. de cuentas, part. 9. fol. 29. col. 1.* ubi bene declarat, *& Ant. Piag. ubi sup. n. 10.* ubi limitat, nisi casu fortuito statim post officium ab eis susceptum debitores effecti fuerint non solvendo, *l. fi fine, §. Modestinus. el 1. ff. de administ. tut. Lud. Rom. d. cons. 413. nu. 161* Secundo limitat, quando oportuisset plus expendere, quam de utilitate esset percipiendum, *vt notatur in l. Mediterranea. C. de annon. & trib. lib. 1. & diximus sup.* 95

Tenetur † namq; tutor vel curator, si dolo vel culpa lata neglexerit exigere, *vt in l. si tutor constitutus, ff. de administ. tut. late l. 2. C. arbit. tut. Decian. cons. 85. n. 26. vol. 2. post Imol. & Rom. quos citat addens n. 27.* 96

Quod † licet regulariter tutor teneatur etiam de levi, *l. contractus, ff. de reg. iur. Dec. cons. 274. viso decreto Balis n. 3. Caval. decis. 39. n. 35. in indice decis. 1. part. verbo, tut. administ. Ant. Piag. d. quæst. 19. n. 13.* 97

Attamen † non sufficit levis culpa in non exigendis debitoribus pupilli, sed requiritur lata culpa, *l. 2. C. arbit. tut. & Ant. Piag. ubi sup. d. n. 13. post Alex. cons. 104. n. 3. vol. 4.* Quinimo ipse pupillus vel heredes eius tenentur probare, quod tempore, quo tutor cœpit administrare, debitores erant solvendo, *vt inquit Imol. cons. 75. Decian. ubi supra, de quo etiam diximus, ubi sup.* 98

Debet † etiam tutor, saltem interpellatus, creditori satisfacere de bonis pupilli minus damnosis, si apud pupillum non est pecunia, vendendo dicta bona, *iuxta l. obas, C. de præd. min.* vel dando in solutum creditori, *iuxta tex. in auth. hoc si debitor, C. de sc'* quod cum non fecerit, sed neglexerit, pupillo tenetur ad interesse, *l. quicquid C. arbitr. tutor. & l. contractus, ff. de reg. iur. Carol. Ruin. consil. 119. n. 18. vol. 5.* 99

Tenetur † etiam ad actus incoatos per tutelæ & curæ desuentiam non expletos, administratione nondum in curatorem translata, *at supra quoque, in 2. part. huius tract. c. 19. n. 1. cum seqq late disseruimus.* 100

Nec † non adid, quod prædicti administratores acquirere potuerunt & non acquisiverunt, *iuxta gloss. in d. l. quicquid, C. arbitr. tut. quam dicit nonbidem Nic. Everard. in sua cent. legal. in loco pupillo ad ecclesiam, nu. 6. & Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. n. 12.* 101

Similiter † tutor, ex quo scivit se tutorem datum, & administrare cessavit, suo periculo cessavit, *l. 1. §. 1. ff. de administ. tut.* & ad eum periculum tutelæ pertinuit, *l. quidam decedens, §. si. ff. eod. tit.* ac indemnem pupillum præstare tenetur, *l. qui iussus, cum gl. & l. tut. vel curat. & ibi per Bart. in l. & si scient. C. eod. tit.* & quamvis administrare non possit, antequam sit illi administratio decreta, & ante inventarii confectionem, *l. fin. C. arbit. tut.* & alia præcesserint, de quibus *in l. legitimos, in princ. ff. de legit. tut.* tamen quia à die scientiæ fuit negligens circa prædicta, & sic in consequendo administrationem, satis dicitur ab administratione cessasse, cum per eum steterit, quo minus administraverit, *vt late probat Car. Ruin. consil. 108. n. 15. & cons. 89. n. 8. vol. 5.* ubi *num. 7.* quod saltem debuit curare & providere, quod possessiones non deterior arentur, quia hoc tantum prodesse poterat, & circa alia ad idem tendentia providere. Quod si non fecerit, non potest excusari, quia negligendo culturam & alia prædicta est in culpa saltem levi, *d. si mora, & ibi Alex. ff. sol. matr.* de qua tutor & curator tenetur, ut prædiximus. 102

Vnde † tutores & curatores, si domus minorum ruẽtes non refecerint, ad omnia damna & interesse tenentur, *d. lex que tut. §. ergo & domus, C. de admin. tut. Franc. Ripa in tra. d. de remed. ad conser van. Ubert. n. 14. & Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. n. 14.* 103

Tenentur † quoque si lites iniquas instruant, *vt in l. non est ignotum, 6. C. de administ. tut.* ubi inquit tex. *non est igna-* 104

ignotum tutores vel curatores adolescentium, si nomine pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere, ne sub prætextu nominis eorum, propter suas simultates secure lites suas exercere posse existiment, Mar. ant. de ordin. iudic. 6. part. in 3. act. n. 39. Ant. Piag. q. 19. n. 15. Vnde si temere litigent ipsi condemnantur in expensis, non vero eorum minores *vt late post alios prob. Baeca de decim. tut. cap. 2. n. 109. & Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 15. n. 4.*

105 Tutor † igitur vel administrator ubi iniuste, temere, vel calumniose caussam pupilli suscepit & prosequitur, non repetit expensas, quasin ea peragenda erogavit, *vt in d. l. non ignotum, Bart. in l. ita tamen, §. hæc, el 2. ff. iud. solu. Ruin. consil. 2. n. 23. lib. 3. quos refert & sequitur Menoch. consil. 145. n. 6. vol. 2.*

106 Vbi † *num. 15.* hoc declarat, nempe quod sola temeritas non sufficit, sed requiritur, quod calumniose egerit nomine pupilli, *vt in d. l. non est ignotū*, dum dixit, *scienter*, ut exeipiat eos, qui ignoranter accusationem iniustam proponunt: est enim opus, quod tutor scienter calumnietur, *vt declarat Ripa in l. si se non obtulit, n. 18. ff. de re iud. Bero. consil. 103. n. 3. in fin. lib. 3. & optime Purpurat. in l. edita, n. 317. C. de edend.* qui aperte docuit, dolum hoc in casu requiri, & solam temeritatem non sufficere. Imo evidens esse debet hæc calumnia, *l. tutorem. ff. de his, quibus vt indign. & in l. Pola. Cod. eod. tit. & in l. 2. C. de his qui accus. poss. & ibi Alber. n. 1.* & probat plures allegans Menoch. *ubi supra, d. n. 15.*

107 Qui † *n. 21. & 22.* inquit, in tutore accusante iniuriam factam pupillo, cessare calumniam, nisi de ea evidenter appareat.

108 Similiter † tutores & curatores tenentur de casu fortuito, quando dolus eum præcessit, *l. in rebus, in princ. ff. commodat. Carol. Ruin. cons. 70. quoad primum, de quo quæritur, n. 9. iuncto n. 3. lib. 4. quem refert & sequitur Ant. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. n. 17.*

Pro † quibus omnibus bona tutorum & curatorum

109 sunt tacite à iure obligata. *l. pro officio, C. de administ. tut. & cum aliis probat in terminis Ant. Piag. d. quæst. 19. n. 18. diximus late supra, in 2. part. c. 16. per tot.*

110 Supcriora † omnia de ratione reddenda procedunt, ut prædiximus, finita tutela vel cura: ea namque durante non potest cogi tutor vel curator regulariter rationem administrationis reddere, *vt in l. 2. & in l. rationes, C. de administr. tut. Corn. consil. 313. in hac consultatione, ad fin. vol. 1. Ant. Piag. d. quæst. 19. n. 19.* Quod procedit in tutore vel curatore maioris vel adulti: secus in curatore furiosi, *vt in l. nisi, §. fi. ff. de tutel. & rat. distrah.* Et hoc secundum gloss. ibi, quia primo casu certum est, quantum tempus debeat exspectari, & cura finiri: sed in secundo casu est incertum. Et hac ratione inquit Bart. ibi, quod idem erit in curatore dato bonis absentis, *sequitur Carol. Ruin. consil. 89.* quamvis copiose *n. 24. volum. 5* ubi quod idem dicendum est de curatore prodigi, sequitur utrumque Anton. Piag. *d. quæst. 18. num. 20. & 21.* addens concludendum esse in aliis casibus, tutorem aut curatorem non posse conveniri generali actione (scilicet durante tutela vel cura) licet bene speciali, veluti actione furti, & curator impuberis rem pupilli salvam fore, *vt notatur in l. si adhuc, ad fin. de tut. & rat. distrah. glos. magistra. in d. l. 2. C. de administ. tutor.*

111 Quod † si plures sint tutores vel curatores, unus non potest reddere rationem sine alio, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, *vt tenet Bald. in l. si plures, C. de condit. infert. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 6. §. 6. verbo, denrendere, nu. 1. quos refert & sequitur Baeca de decim. tut. cap. 2. num. 166.* ubi quod hoc est intelligendum, nisi uni sit commissa administratio: Addo ego, velut si in plures sit divisa ipsa administratio à iudice, puta diversorum locorum, singulis, videlicet sua quæque commissa: tunc namque unusquisque de sua administratione sufficit, quod reddat rationem, & utrumque tenet, & probat Doctor Castel. *in suo lib. de cuentas, in 4. part. in versic. lo dezeno.*

Sed † quoad facultatem conveniendi plures, quoties simul omnibus commissa est administratio: duplex est 112
adhibenda inspectio. Prima, scilicet an omnes gesserint, ac omnes sint solvendo: & tunc actio dividitur inter eos, secus si omnes non sunt solvendo, hoc enim casu quilibet iuxta facultatem suam convenietur, & si quid unus pro alio solverit, utilifactione tutelæ repetet, *d. l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distrah.* Altera est inspectio, quando non omnes gesserunt, & tunc, qui gessit prius conveniendus est, *vt habetur in l. 1. C. si tut. non gess. ita Anton. Piag. de tut. & cur. quæst. 19. num. 5.* ubi *num. 6.* quod in casu, quo possunt conveniri non gerentes utili, non autem directa actione, de neglectis tenebuntur, *ut notatur in l. ita autem, §. gessisse, de administ. tut.* de commissariis autem deputatis an ministrationi rei vel rerum prehensarum, an teneantur singuli in solidum, agit late Carol. Molin *in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. num. 32. cum seqq.*

Quæritur † modo pro absolutione huius materiæ, *an confessio facta in instrumento publico, reddita rationis legitima, & liberationis reliquorum facta ab adulto, vel ab eius cur. vel tutore pupilli, liberet ipsum prim. tutorē vel curatorem, eiusq; heredes ab obligatione iterum reddendi eam?* 113

Et † quidem prima pars affirmativa videtur iuridica, 114
quia tutor vel curator, aliusve administrator, qui semel reddidit rationē suæ administrationis, non tenetur iterum illam reddere, *ut resolvit Ioan. Monac. Archid. Ioan. And. & Dd. in cap. unic. de cleric. agrot. lib. 6. & Lapus in clem. quia contingit, de religios. domib. arg. l. cum servus, ff. de condit. & demonst. Rol. à Valle consil. 49. n. 39. vol. 1. Cavalc. in indice 1. part. decis. versic. tutor post rationem semel redditam*, ubi plures allegat, sed in hac specie pars confitetur rationem esse legitime redditam, & reliqua soluta. Ergo eius confessio ei præiudicare habet, *l. generaliter, C. de non num. pecun. l. quid ergo, §. contrarium, ff. de contrar. iudic. tut.* Quod præcipue procederet, quando prædicta liberatio esset multum generalis, ampla, & cum verbis prægnantibus facta, quia generaliter & ad omnia, quæ pertinent ad dictam administrationem, extendenda est, *ut per Dd. in cap. 1. de transact. & in l. emtor, §. Lucius, per tex. ibi, ff. de pact.* Imo si non fuisset facta d. liberatio, obligatus esset liberans ad faciendam ipsam liberationem de facto, *ut per Bart. in l. 3. §. 1. ff. de lib. leg. & in l. si finitu, §. eleganter, ff. de dam. infect. Dec. cons. 100. col. fin. per l. dissolutæ, C. de condict. ob caus. & in l. cum affirmes, C. de lib. caus.*

Secundo, † eadem pars probatur, quia licet calculatio rationis, & eius reditio etiam sæpe computatæ, 115
ratione erroris retractari possit, *l. 1. C. de error. calcul. & per Cavalc. ubi sup.* tamen quando ultra calculationem intervenit sententia, pactum, vel transactio de stando calculo, non potest ratio reddita retractari, *secund. Bart. in l. 2. ad fi. C. de iur. fisc. lib. 10. arg. d. l. emtor, §. Lucius ff. de pact.* & probat expresse *d. l. 1.* per quam ita etiam tenet Doct. Cast. *in suo tract. de cuentas, par. 10. fol. 32. col. 2. ad fi.* qui *11. part.* agit, intra quantum tempus ex hoc capite retractari ratio possit: nihilominus tamen in præmissa specie contraria sententia est tenenda, imo quod tutor, curator, vel alius administrator & eius heres tenentur rationem reddere ex omnibus supra adductis *in princ. huius c.* quia contra eos in hoc stat regula iuris, quæ ipsos ligat ad rationem suæ administrationis reddendam.

Neq; † obstat, quod qui semel rationem reddiderit, 116
non tenetur iterū eam reddere, ut in primo fundamento contrariæ partis, quia fatemur id verum, quando ratio reddita fuisset sufficienter, secus alias, *ut tradunt Lap. & Car-*

& Cardin. in d. clementina, quia contingit: paria enim sunt rationem non reddere, & reddere, *sed non plene nec sufficienter argumento l. quoties, ff. qui satisd. cogan.*

117 Et ideo † dicunt Doct. *in d. l. 1. C. de error. calcul.* quod licet inter mercatores ratio fuerit sæpe calculata, tamen allegando errorem, potest peti, quod iterum calculetur, quod etiam dixit Socin. *consil. 159. colum. 3. in princip. & consil. 190. columna 2. & in consil. 92. colnm. 2. volum. 4. Paris. consil. 89. column. 3. volum. 1. quos ad hoc refert & sequitur Roland. à Valle, d. consil. 49. num. 49. volum. 1.*

118 Neque obstat, † quod alleganti rationem non fuisse legitime redditam, incumbit onus probandi, *ut per Pan. de Cast. consil. 36. quem sequitur Socin. d. consil. 190. colum. 2. & d. consil. 92. volum. 4. & Decius, d. consil. 100. in fin. & Paris. ubi supra, & plures referens Mascardus in tertio tomo de probat. conclus. 1257. num. 19.*

119 Quia respondemus † satis constare, non esse rationem legitime redditam, ex quo de actuali & præsenti reddi tione rationis non constat, cum iura velint & requirant, quod actualiter redditio rationis fiat, nempe, quod administrator rationes reddat, legendas offerat, & computandas, an accepta, & data proprie relata fuerint vel non: & reliqua restituat, *ut in d. l. cum servus, ff. de condit. & demonstrat. & supra latius probavimus*: & sic lex requirit factum *l. argentarius, ff. de edend.* sed quando lex requirit factum, & actualem redditionem, non statur assertioni,

120 *ut in leg. si forte, ff. de Castren. pecul.* quia † ubi facto opus est, verba non sufficiunt *leg. ait prætor, §. si quis, ff. de nov. oper. nunciat.* Præterea aliud est, rationem esse redditam, aliud redditā confiteri, *argumento l. assiduis, cum gl. C. qui potis. in pign. hab. leg. à divo Pio, §. sed si mtor. ff. de re iudic.* sicq; non est eiusdē efficacia assertio & actualis redditio.

121 Quare † ita in terminis tenet Petrus de Anchar. *consil. 331. visis factis narratione, col 4.* ubi quod si minor cum auctoritate curatoris, & decreto iudicis fecerit generalem liberationem tutori, asserendo rationem administrationis sibi fuisse redditam, & ita etiam juraverit, per ista non liberatur tutor à reddenda ratione administrationis ex pluribus, quibus ibi movetur, quem sequitur Soc. *d. consil. 159. colum 3. lib 2. & d. consil. 92. colnm. 2. circa fin. & consil. 253. nu. 11. cum seqq. volum. 3. & consil. 219. nu. 15. cum seqq. volum. 2. Roland. à Valle d. consil. 49. num 53. & 66. volum. 1.* ubi numeris sequentibus, late eam opinionem comprobat, & secundum eam consuluit, probans in suo casu dolum intervenisse, quia plura devenerunt ad manus tutoris & curatoris, quæ non fuerunt recepta in foliis exhibitis. Unde liberatio, & quietatio, quantumcunque generalis, ad talem administrationem non extenditur, nec per illam dolus præteritus censetur remissus, nisi expresse facta sit mentio doli: secus quando ei, qui dolum commisit, nihil adest: quia tunc dolus præteritus censetur remissus *ut per Dd. in l. actione, C. de transact. & alios quos ibi citat*: Eandem opinionem sequuti sumus *in nostro tract. de juramen, confirmat. 1. par. c. 40. n. 18. cum seqq. & postea sequitur, & probat Mascard. de probat. 3. tom. d. conclus. 1257. num. 17. cum seq.* ubi citat etiam Petrum de Ubald. *in tract. de duob. fratrib. part. 12. num. 5. cum seqq. diffuse, & doctissime per Menoch. de arbitr. iudic. libr. 2. centuria. 3. casu 206. & Spino in suo Speculo testam. gloss. 29. num. 67.*

122 Sic etiam † confessio secundi tutoris, quod ratio primi tutoris sit bene reddita, non nocet pupillo, si tamen esset male reddita, & ratio dispungenda est, *ita docet Baldus in l. 1. C. si adversus solut. num. 2. Hippolyt. singul. 646. judices inique agentes, num. 4. quem refert, & sequitur Baeca de decim. tutorum, cap. 2. num. 161.*

123 Et † procedit principalis conclusio supra probata, etiamsi liberatio facta per pactum, & transactionem fuerit jurata, quia adhuc tanquam evidenter iniqua, & nulla, ac tanquam dolose extorta, irritanda, & non sequenda venit, *ut cum Paulo de Castr. consil. 308. advertendum tenet Socin. d. consil. 190. colum. 3. in fin. & Decius d. consil. 100. in fin. & ?as? ubi supr. Roland. à Valle d. consil. 49. n. 66.* Unde tutor in hac specie tenetur denuo computare, & rationem reddere, si constet priorem computationem; aut fuisse erroneam, aut non plenam, *ita Ias. consi. 216. n. 2. & num. 15. lib. 2.* admonens judices, qui in tali caussa rationum tutelarum habent judicare, ne se reddant difficiles, aut morosos in revidendis denuo diligenter rationibus administratæ tutelæ, & in repetendis computis rationū, ut tales caussæ, per quas minorum indemnitatibus succurretur, legaliter procedant, provideantq;, sicuti leges volunt. *ut dicebamus largius, supr. in princ. huius cap.*

124 Ex quibus † non obstat doctrina Bald. *in auth. sacramenta puberum, nu. 14. C. si adverf. vend.* quod refutationes, quas faciunt minores tutoribus, & curatoribus suis de administratione tutelæ, cum juramento sunt validæ, adeo quod à tali juramento non potest peti relaxatio, *ut latius deduximus in d. 1. parte de juramento confirmatorio c. 40. nu. 6.* quia hoc intelligendum est juxta supra dicta, ut procedat, præterquam si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam, *ut tenent sup. citati auctores, & noi etiam cum eis ubi sup. num. 7.* ex multis igitur tutorum dolus detegitur ut patet *ex Inst. d. consi. 219. num. 3. cum seqq. volum. 2.*

125 Denique † observandum erit in hac materia, quod rationes reddi debent in loco, ubi administratio ipsa facta est, *per text. in l. 1. & 3. ubi de ratiocin. agi oport. l. prætor, §. ite etiam ff. de edend. l. heres absens, §. 1. ff. de judic. Socin. cons. 31. in fine, & Mar. cons. 149. col. 1. in fin. vers. & posito, quod ad hoc, & cum eo Roland. à Valle d. cons. 49. num. 67. vol. 1. & Baec. d. cap. 2. num. 186. & D. Castell. in suo tract. de cutas, 6. part.* Et an hoc procedat, quando tutor finita tutela alibi moram traheret, vidend. est Petrus Ancharan. Regien. *quæstione 61. in secunda parte, quem ad hoc refert Cavalcan. de tut. & curat. in suo indice, verbo, tutor an teneatur reddere rationem.*

126 Si tamen reddita † semel ratione, vel postquam obtulit se paratum reddere, discedat à loco non cogitur ad eundem locum venire pro reddenda secundo loco ratione, nisi expensis minoris *secundum Petrum Surdum de aliment, titulo 1. quæstione 47. numero 9. folio 55. ubi numero 10. refert Cephal. consilio 8. per totum* fortius dicentem, quod si tutor obtulit rationes, & constituit minorem in mora recipiendi, liberatur, ita quod heredes de cetero ad id conveniri non poterunt, *ut ibi per eum*, quod ita simpliciter quoad omnimodam liberationem verum esse non credo.

127 Tutores autem, † & curatores in rationibus reddendis, vel redditis suæ administrationis conservant sibi suas expensas, quas cum minoribus suis fecerint, dum eos alunt, educant, instituunt ægrotos, & benevolentes, vt eas recuperent: aut saltem in ratione administrationis refundantur sibi non solum alimenta præstita suis minoribus, sed etiam servis, domesticisq; exhibita, imo & mercedes non solum horum, sed & præceptorum, qui pupillum instituerunt, vel furiosum curaverunt ad sanam mentem reducere, *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. leg. cum plures, §. fin. ff. de administr. tut. & tenet Ioan. Garsia in tractatu de expens. & melior. cap. 3. num. 51. & cap. 4. num. 7.* ubi hoc verum intelligit, dummodo in his sumtibus adfit modus, scilicet is, quod pupillus erat omnino factus, & quod curator si opus sibi esset his medicamentis, aut formulis, tantundem cum his fuisset expensurus, *ex d. l. cum plures, §. nimium.* Neque enim medicum, quem sibi accersisset sestertio, furioso, vel pupillo suo accersset talento: Curabunt, & gerent omnia fideliter uti probos viros decet, quibus res aliena commissa fuit, quæ autem probe consumta fuerint in ratione administrationis reputabuntur, facit *l. 16. tit. 16. partita 6. ad finem*, ibi. *E de-*